Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 263 (9945) | 1975 чылдың ноябрь 8, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 коп.

БАЙЫРЛАЛГА ЧААГАЙ ИШ

МОСКВА. Ийиги шак заводунуң коллективи алды миллион «Слава» шакты чылдың эгезинден бээр бүдүрген. Ол болза эрткен чылдың ол-ла үезининден оранчок хөй.

Бо бүдүрүлгениң Октябрь мурнуу чарыжындагы ээлчээ онза шалыпкын болган: хөй-хөй цехтер, участоктар, ээлчеглер, бригадалар онаалдаларын 110—120 хуу кылдыр күүседип турган. Беш чылдың доозукчу чылында «Эвээш чарыгдал-биле хөй болгаш эң эки шынарлыг продукцияны бээр» деп лозуң-биле социалистиг чарышты делгеренгей калбарткаш, заводтуң ажылдакчылары бо чылын ам-даа ийи миллион хире шакты бүдүрерин планнаан.

КАЛИНИНГРАД. Бо хоорайның чурттакчылары транспорттуң чаа хевирин алганнар. Октябрь байырлалының мурнуу чарыында баштайгы троллейбус маңнап эгелээн. Ооң 24 километр оруу область төвүн кежилдир маңнааш, демир-орук вокзалын Чкаловск суур-биле харылзаштырар.

«Үлетпүр-тудуг» трестиң тудугжулары троллейбус шугумун болгаш депону хуусаа бетинде ажыглалга киирип, социалистиг хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүсеткен.

ВЛАДИМИР. Крупская аттыг фабриканың херээжен ажылчыннарының Шынар демдээ-биле бүдүрүп эгелээн продукциязы Октябрь байырлалынга эки белек болган. Ол болза платья-костюмнер, стол шывыглары болгаш өске-даа кылыглар-дыр. Оларны Владимирниң сураглыг угулзалары-биле каастаан. Улуг Октябрьның 58 чыл оюнга уткуштур фабриканың мастерлери пландан ажыр 50 муң рубльдиң продукциязын бүдүрген.

РЕГАР (Таджик ССР). Ында алюминий заводунуң ажылдакчылары Октябрь мурнуу чарыының үезинде чаагайжыды туткан хөй чаа квартираларны алган.

Металлургтарның ол хоорайында тудугларны дүрген темп-биле чорудуп турар. Ниитизи-биле алырга, сөөлгү ийи чыл иштинде металлургтар үжен муң ажыг дөрбелчин метр чуртталга шөлүн алганнар.

ЕЛЕЦ (Липецк область). «Найырал-2» дээр нефть дамчыдылгазының нефть дамчыдар күчүлүг станциязын күрүне комиссиязы ажыглалга хүлээп алган. Улуг Октябрьның 58 чыл оюнга ол белээ-биле «Елецтяжстрой» трестиң коллективи беш чылдың доозукчу чылында алган социалистиг хүлээлгезиниң бир кол чүүлүн күүседип алган.

(СЭТА).

КОММУНИЗМЧЕ БАР ЧОР БИС!

Кызыл шөлге шериг парады болгаш ажылчы чоннарның чыскаалы

Улуг Октябрьның байырлалы бистиң черивисте келген. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюу Совет күрүнениң төөгүзүнге Төрээн чурттуң алдары дээш совет кижилерниң чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелери-биле тураскааттынган, тоску беш чылдың доозукчу чылы болуп кирген. 1975 чылдың планын хуусаа бетинде күүседир, беш чылды чедиишкинниг доозар, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжының калбарышкыны — коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузар, чоннуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнелин көдүрериниче угланган совет кижилерниң тургузукчу идепкейиниң бүзүрелдиг бадыткалы болур.

«Коммунистиг шалыпчы күш-ажыл—бистиң чуртувусту быжыглаарының, бистиң улузувустуң амыдыралын экижидериниң эң-не шын оруу болур. Ооң-биле кады ол быжыг тайбыңның херээнге улуг салыышкын болур» — деп, эш Л. И. Брежнев чугаалаан. Бөгүнгү байырлал — ол дээрге Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, Советтер чуртунуң чонунуң, социализм чурттарының акы-дуңмалышкы улустарының сагыш-сеткил хайнышкынныг чыскаалы-дыр.

Ноябрь 7. Кызыл шөл лозуңнар, кызыл туктар, транспарантылар-биле шиметтинген. КУМ-нуң ханаларында Совет күрүнениң үндезилекчизи В. И. Ленинниң портреди. Кремльдиң ханаларын дургаар — ССРЭ-ниң, эвилелдешкен республикаларның сүлде демдектери. Совет Эвилели — улустарның болгаш биче буурай улустарның чаңгыс эвиниң, коммунистиг ниитилелди тургузар дээш оларның ниити чүткүлүнүң бүзүрелдиг чижээ.

«Ленинниң партиязынга алдар!», «СЭКП-ниң иштики болгаш даштыкы политиказын деткип база чүүлдүгзүнүп тур бис!», «Ленинчи орук-биле бурунгаар!» дээн чалбыыштыг сөстерлиг лозуңнар шөлдүң чоок кавызында бажыңнар кырында көстүп тургулаан. Совет кижилерниң чаңгыс эп-сеткилдиг чүткүлүн, партияның болгаш чоннуң бузулбас чаңгыс эвин олар илергейлеп турар. Хөлбеңнээн кызыл туктар баарында — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннериниң, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүннеринге кандидаттарның, СЭКП ТК-ның секретарьларының чуруктары.

Аалчылар индирлеринде — ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, Коммунистиг партияның хоочуннары, Совет Эвилелиниң болгаш Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары, найыралдың бүдүрүлгелериниң, Москва чоогунуң совхозтарының болгаш колхозтарының мурнакчылары, эртемниң болгаш культураның көскү ажылдакчылары, космонавтылар. ССРЭ-де быжыглаттынган дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары база мында.

Делегейниң элээн хөй чурттарының төлээлекчилери байырлалды демдеглээри-биле Совет Эвилелиниң найысылалынга чедип келгеннер. Депшилгелиг бүгү кижи төрелгетенге Москва болгаш Улуг Октябрь —ол дээрге тайбың болгаш хосталга. «Бо байырлал ёзулуг интернационалчы байырлал, күш-ажылчы бүгү кижилерниң байырлалы апарганынга чоргаарланып турар бис. Улуг октябрьның идеялары, бистиң башкывыс болгаш баштыңчывыс В. И. Ленинниң өөредии бистиң бүгү планеталарывыстың ажылчы чоннарының чүректеринге чоок болгаш билдингир — деп, эш Л. И. Брежнев демдеглээн.

Октябрь биле тайбың чарылбас холбаалыг. Советтер чуртунуң бүгү төөгүзү — тайбың, хосталга болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш кызымаккай демисел болур. Совет эрге-чагырганың даштыкы политика талазы-биле бирги документизи болза тайбың дугайында декрет болур. Совет күрүне амгы үеде СЭКП-ниң XXIV съездизиниң ажылдап кылганы Тайбыңның программазын чайгылыш чокка боттандырып турар .

Айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле Европа чөвүлел хуралы дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырарының чаа үе-чадазының эгези болган. Ооң түңнелдери В. И. Ленинниң ажылдап кылганы тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның, улустарның кады ажылдажылгазының, улустарның хосталгазының принциптеринге дүгжүп турар.

«Ура!», «Улуг совет улуска алдар!», «СЭКП-ге алдар!», «Партияның Ленинчи Төп Комитединге алдар!» дээн кыйгылар, адыш часкаашкыннары шөлге күчүлүг-биле чаңгыланган.

Эштер **Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев** олар Мавзолейниң төп индиринге үнүп келген.

Вьетнамның ажылчы чоннар партиязының ТК-ның Бирги секретары Ле Зуан, Аргентинаның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Х. Арнедо Альварес, Уругвайның Коммунистиг партиязының ТК-ның Бирги секретары Родней Арисменди, Испанияның Коммунистиг партиязының Даргазы Долорес Ибаррури, Бразилияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Луис Карлос Престес олар база индирде.

Мавзолейниң индириниң оң талазында — Совет Эвилелиниң маршаллары, шеригниң аңгы-аңгы хевирлериниң маршаллары, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң генералдары болгаш адмиралдары.

Эртенгиниң он шак. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы А. А. Гречко Спасск хаалгазындан ажык машина-биле үнүп келген. Парад командылакчызының машиназы уткуштур чоруп орган. Москваның Ленин орденниг шериг округунуң шериглериниң командылакчызы генерал-полковник В. Л. Говоровтуң рапортун хүлээп алгаш, министр шериглерни эргип, байырлал-биле байыр чедирген. Дайынчылар аңаа күчүлүг «Ура» дижип харылааннар.

Шериглерни эргиири доозулган. ССРЭ-ниң камгалал министри эш А. А. Гречко мавзолейниң индиринге үне бергеш, чүве чугаалаан.

КРЕМЛЬДИҢ СЪЕЗДИЛЕР ОРДУЗУНГА БАЙЫРЛАЛДЫГ ХҮЛЭЭП АЛЫЫШКЫН

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа ноябрьның 7-де Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюу-биле холбаштыр Кремльдиң Съездилер ордузунга хүлээп алыышкын кылган.

Эштер Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громыко, А. Н. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев хүлээп алыышкынга бар турган. Хүлээп алыышкынга Вьетнамның Ажылчы чоннар партиязының ТК-ның Бирги секретары Ле Зуан, Аргентинаның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Х. Арнедо Альварес, Уругвайның Коммунистиг партиязының ТК-ның Бирги секретары Родней Арисменди олар база келген.

СЭКП ТК-ның кежигүннери болгаш кежигүнүнге кандидаттар, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери, партияның хоочуннары, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтериниң депутаттары, министрлер, шериг начальниктери, үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары, ужудукчу-космонавтылар, совет хөй-ниитиниң төлээлекчилери, Кызыл шөлге болган шериг парадының киржикчилери хүлээп алыышкынга киришкен.

Даштыкы күрүнелерниң ССРЭ-де элчиннери, Москвага байырлалга келген даштыкы аалчылар, хүрээ-шажынның төлээлекчилери, совет болгаш даштыкы журналистер залга база тургулаан.

Хүлээп алыышкынның киржикчилеринге СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев чүве чугаалаан.

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эргим эштер!

Хүндүлүг даштыкы аалчылар!

Бөгүнгү парадтың болгаш байырлалдыг чыскаалдың киржикчилеринге, совет социалистиг күрүнениң төрүттүнген хүнүнден бээр 58 чыл болган оюн демдеглээр дээш бо залда чыглып келгеннерге чүректиң ханызындан байырны чедирерин чөпшээреп көрүңер. Совет улустуң өндүр улуг байырлалы-биле холбаштыр силерге болгаш силерниң өмүнээңер-биле бүгү совет кижилерге болгаш бистиң Төрээн чуртувустуң өңнүктеринге байырны чедирип тур мен!

Бистиң байырлалывыс совет улустуң, ооң оолдарының болгаш кыстарының заводтарга база шахталарга, тудугларга, хову-шөлдерге болгаш фермаларга, лабораторияларга болгаш чогаадыкчы мастерскаяларга улуг ажыл-херектер-биле демдеглеттинген, оларга миллион-миллион кижилер беш чылды чедиишкинниг доозар, бистиң Коммунистиг партиявыстың XXV съездизин төлептиг уткуур деп чаңгыс күзел-биле амгы үеде ажылдап турарлар.

— Бистиң байырлалывыс болза Совет күрүнениң тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказының улуг чедиишкиннериниң болгаш делегейниң чаа дайынының кыжаныынга удур, Европага болгаш бүгү делегейге быжыг тайбыңның болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазының үндезинин тургузары дээш, социалистиг дем каттыштырылгазының сырый каттыжыышкынының байдалында эртип турардыр.

Бистиң байырлалывыс совет эртемденнерниң болгаш космонавтыларның «чоокку» космосту болгаш ырак планеталарны шинчилээринге чаа-чаа кайгамчыктыг тиилелгелериниң чырыткызы-биле херелдеттинген.

Бөгүн Москваның Кызыл шөлү бистиң улустуң тайбың күш-ажылын илегелдиг камгалап турар совет Чепсектиг Күштерниң тиилеттирбес дайынчы күчүзүнүң бүзүрелдиг көргүзүүнүң база катап херечизи болган. Ынчангаш бо өөрүшкүлүг, байырлалдыг хүнде чурттуң Кол шөлүн—ооң өске-даа хоорайларының болгаш суурларының шөлдери-биле бир дөмей — хөй-хөй муң ажылчы чоннар күчүлүг агым-биле дола бергеннер. Олар болза бодунуң ленинчи партиязын долгандыр, Совет чазакты долгандыр чоннуң сырый каттыжыышкынын, чедип алган чүүлдеринге чоргааралын, чаа-чаа күш-ажылчы тиилелгелерни чедип алырынга белеин көргүскеннер.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң өмүнээзинден бистиң өндүр улуг Ада-чуртувустуң бүгү ажыл-ишчилеринге, бодунуң күш-ажылы-биле ону улам чараш, улам бай болгаш күчүлүг болдуруп турар бүгү кижилерге, ооң айыыл чок чоруунуң камгалалында турар, ооң эрге-ажыктарын камгалап турар бүгү кижилерге өөрүп четтиришкинниң сөстерин сөглеп тур мен.

Кылдывган чүве хөй-дүр, эштер, ынчалза-даа улам улуг үүлени бүдүрер апаар бис. Мурнувуста салып турар сорулгаларывыс кандыг-даа өндүр улуг болгаш нарын боор турар болза, бис: бистиң сорулгаларывыстың арыы болгаш чаагайы, партияның болгаш улустуң чаңгыс эви, бистиң социалистиг күрүневистиң күчүзү, социализмниң акы-дуңма чурттары-биле, бүгү-ле тайбыңга ынакшылдыг болгаш депшилгелиг күштер-биле ооң бузулбас эвилели — бо бүгү каттышкаш, коммунизм тургузуушкунунга, социал депшилге дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, оран делегейге быжыг тайбың дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алырының иделдиг магадылалы болуп турар.

Байырлал-биле, эргим өңнүктер!

— Өндүр улуг совет улус дээш!

— Бистиң алдарлыг партиявыс—Ленинниң партиязы дээш!

— Социализм болгаш коммунизм тургузуушкунунга улустарның чаа-чаа тиилелгелери дээш!

— Бүгү делегейге быжыг тайбың дээш!

Дашкапы көдүрүп тур мен!

(Эш Л. И. Брежневтиң чугаазын диңмиттиг, үр алыш часкаашкыннары удаа-дараа үзе кирип турган).

* * *

Хүлээп алыышкын чылыг, чүректиң ханызындан байдалга эрткен.

Хүлээп алыышкынның киржикчилеринге уран чүүл мастерлериниң байырлалдыг концерти болган.

(СЭТА).

Эш А. А. ГРЕЧКОНУҢ чугаазы

Эштер, Совет Чепсектиг Күштерниң дайынчылары!

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары!

Бистиң хүндүлүг даштыкы аалчыларывыс!

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың өмүнээзинден, ооң дааскаанын ёзугаар силерге байырлал-биле Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бежен сес чыл оюу-биле байыр чедирип тур мен.

Бо чылын Октябрьның бүгү улусчу байырлалын бистиң Төрээн чуртувус тоску беш чылды чедиишкинниг доозар, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш кайгамчык күжениишкинниг ажылдап турар совет улустуң политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнүң үезинде демдеглеп турар-дыр.

Ленинчи партияның удуртулгазы-биле сырый каттышкан совет улус партияның ээлчеглиг съездизиниче чогаадыкчы күш болгаш энергиялыг бар чоруур. Ажылчын аңгының, колхозчу тараачыннарның, улусчу интеллигенцияның шудургу күш-ажылы кайгамчык үре-түңнелди берип турар. Бистиң улус ажыл-агыйывыс доктаамал бедик темпилерлиг хөгжүп орар. Эртем-техниктиг депшилгениң кол-кол сорулгалары улам чедиишкинниг шиитпирлеттинип турар. Чоннуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деңнели чылдан чылче өзүп орар. Совет ниитилелдиң идей-политиктиг чаңгыс эви кажангызындан-даа артык быжыг. Бистиң социалистиг күрүневистиң экономиктиг болгаш камгалал күчүзү чайгылыш чок быжыгып турар.

Тоску беш чылдың доозукчу чылы космос шинчилелдеринде чайынналчак чедиишкиннер-биле демдеглеттинген. «Союз» болгаш «Аполлон» космос корабльдериниң кады ужудуушкунунуң база космостуң «Салют-4» орбита станциязының ийи экипажының чедиишкиннерин депшилгелиг кижи төрелгетен бедик-биле үнелээн. Улуг Октябрьның байырлалының бүдүүзүнде космонавтиканың төөгүзүнде бир-ле дугаарында Венераны долганыр орбитаже кылымал спутниктерни салып үндүрген, хондурар аппараттарның дүшкен черлеринден Венера планетаның кырының ховар дээн чуруктары алдынган.

Социалистиг дем каттыштырылгазының чурттары боттарының хөгжүлдезинде чаа чедиишкиннерни чедип алган. Оларның акы-дуңма найыралы болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылгазы мурнукузундан артык ханылаан.

Капиталистиг чурттарны амгы үеде шыва алган социал-экономиктиг буураашкыннар-биле Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа күрүнелерниң чедиишкиннерин деңнээрге чүден-даа көскү илден. Бистиң чедиишкиннеривис социализмниң капитализмден маргыш чок артык күштүүн бүгү делегейге база катап бүзүрелдии-биле көргүзүп турар.

СЭКП-ниң XXV съездизиниң хүлээп алганы Тайбыңның программазын амыдыралга чайгылыш чок күүсеткенинин, акы-дуңма социалистиг чурттарның дугуржулгалыг чаңгыс аай политиказының болгаш тайбыңче чүткүлдүг бүгү күштерниң демиселиниң ачызында делегей байдалы дүшкүүрлүг чоруктуң улам ынай чавырлыышкынынче шилчээн, аңгы-аңгы социал тургузуглуг күрүнелерниң аразында бот-боттарынга ажыктыг кады ажылдажылга сайзырап турар. Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың чедиишкинниг доозулганы болгаш делегейге айыыл чок чорукту быжыглаарының талазы-биле ооң соондагы хемчеглери ооң тодаргай херечизи болган.

Вьетнамның, Лаостуң болгаш Камбоджаның улустарының алдарлыг тиилелгелери хосталга дээш чөптүг демиселдиң чайынналчак чедиишкини болган. Португалияга фашизмни дүжүргениниң, национал-хосталгалыг демиселдиң түңнелинде эң сөөлгү колониалдыг империя буураан. Ол чурттуң ажылчы чону ам реакцияга удур, бодунуң күрүнезиниң хостуг, хамаарышпас болгаш демократтыг хөгжүлдези дээш шудургу демисежип турар. Делегейде күштерниң тайбың, демократия болгаш социализмче соксаал чок хөгжүлдези уламчылавышаан.

Ынчалза-даа дүшкүүрлүг чоруктуң чавырлыышкынынга бар шаа-биле удурланып, эңдере чепсегленишкинни күткүп турар күштер делегейде ам-даа бар.

Шак мындыг байдалда бүгү депшилгелиг күштерниң быжыг тайбың болгаш улустарның айыыл чок чоруу дээш чаңгыс эптиг, идепкейлиг күжениишкини улам улуг ужурдузалыг болур.

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак тайбың угланыышкынныг ленинчи даштыкы политиказын моон соңгаарда-даа чайгылыш чокка, быжыг уламчылаар. Ооң-биле кады, олар реакцияның кезениглериниң айыылын көргеш, совет кижилерни бедик революсчу серемчилелге кижизитпишаан, бистиң Төрээн чуртувустуң экономиктиг болгаш камгалал күчүзүн быжыглаарынче сагыш салып турар.

Бистиң чонувус, ооң дайынчылары ленинчи партияның иштики болгаш даштыкы политиказын чаңгыс эптиг, изии-биле деткип, хүн бүрүдеги күш-ажылы-биле коммунизмниң идеалдарынга чайгылыш чок бердингенин шынзыдып турар.

(Төнчүзү 2-ги арында).

ОКТЯБРЬНЫ БҮГҮ ТЫВА БАЙЫРЛААН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдарлыг 58 чыл оюн бүгү совет улус-биле бир дөмей, Совет Тываның ажылчы чоннары база СЭКП-ниң XXV съездизинге белеткел-биле холбаштыр политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүннүң байдалынга байырлап эрттирген.

Кызыл

Тоску беш чылды чедиишкинниг доозар, төрээн партиязының съездизинге күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш калбарган социалистиг чарыштың ачызында бүгү Тываның болгаш ооң найысылалы — Кызылдың ажылчы чоннары Улуг Октябрьның байырлалынга улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга чаа-чаа бедик көргүзүглерлиг ужуражып келген.

Эртенгиниң 11 шак. Найысылалдың Ленин аттыг шөлүнде индирге СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. Ш. Долчаңмаа, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы М. К. Мендуме, удуртур өске-даа ажылдакчылар, бүдүрүлге мурнакчылары, эртем, культураның ажылдакчылары үнүп келген.

СЭКП Тыва обкомунуң ийиги секретары В. Н. Филиппов Улуг Октябрьның байырлалы-биле найысылалдың ажылчы чоннарынга болгаш оларның күрүнде республиканың бүгү ажылчы чоннарынга чүректиң ханызындан байыр чедирип, чаагай күзээшкиннерин дамчыткан.

Байырлалдың марш аялгалары шөлге чаңгыланып үнген. Чаңчыл ёзугаар байырлал чыскаалын Кызылдың школаларының болгаш дээди база тускай ортумак өөредилге черлериниң колонналары ажыткан. Улуг Октябрьны, СЭКП-ни, Төрээн чуртту, улуг совет улусту алдаржыткан йөрээлдер шөлге чаңгыланып турган.

Күш-ажылчы коллективтерниң колонналары шуужуп эгелээн. Хоочуннар болгаш аныяктар чаңгыс одуругда. Хөй кижилерниң хөректеринде дайынчы болгаш күш-ажылчы хавыяалар чайнаан. Оларның аразында бүдүрүлгениң чаартыкчылары, чарыш мурнакчылары. Оларның маадырлыг ажыл-ижи коммунизм тургузукчузу — бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам улгаттырарынга дузалап турар.

Колонналар кырында бедип үнген транспарантылар, каасталгалыг рапорттар найысылалдың ажылчы чоннары доозукчу чылдың он айларында бедик көргүзүглүг ажылдааның тодаргай чугаалаан.

Тоску беш чылдың онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткен коллективтер, Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжының тиилекчилери шуужуп эгелээн. Алдын күс, кызыл туктар болгаш лозуңнар найысылалдың төп шөлүн кайгамчык чараш шиничи киирип турган. Үшкү кварталда социалистиг чарыштың тиилекчизи — Каа-Хемниң хөмүр-даш разрезиниң коллективиниң колоннаазы баштай эрткен. Хөмүр-дашчылар ССРЭ-ниң хөмүр-даш үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң аразынга калбарган социалистиг чарышка ийиги кварталда ийиги черни ээлээн. Бо коллективте 170 ажыг кижи — коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары.

Разрезтиң ажыл-ишчилери доозукчу чылдың он айларының дургузунда пландан ажыр 85 муң тонна хөмүр-дашты каскан.

(Төнчүзү 2-ги арында).

58
ТРЕСТ ТУВИНСТРОЙ

Кызыл хоорайның ажылчы чоннарының Октябрь байырлалының чыскаалындан. А. ЗАНЦЕВТИН фотолары.

ОКТЯБРЬНЫ БҮГҮ ТЫВА БАЙЫРЛААН

(Эгези 1-ги арында).

Күчүлүг «Ура!» диңмирел үнген. Каа-хемчилерниң соонда дараа «Востоксантехмонтажтың» көжүп чоруур механизастаан колоннаазының ажыл-ишчилери эрткен. Бо коллектив беш чыл планын сентябрь 25-те-ле күүседипкен.

«Беш чылдың планын дөрт чыл чеди ай иштинде күүсеттивис!», 1976 чылдың баштайгы ийи айының планын хуусаа бетинде — СЭКП-ниң XXV съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир күүседиптер бис!» деп лозуңнуг күчүлүг «ЗИЛ-130» машина шөлге кирип келген. «Тыва көдээ тудуг» трестиң автобаазазының ажыл-ишчилериниң колоннаазы келгенин медээлээни ол. Үшкү кварталда бедик көргүзүглери дээш үшкү черниң диплому-биле ол база шаңнаткан.

Тываның найысылалының кол кудумчузун дургаар ыры, хөгжүм, каткы-шимээн улам диңмиттелип турган. «ЦЭС-строй» тудуг эргелелиниң коллективиниң колоннаазы Октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга күш-ажылчы тиилелгелери-биле чедип алганы — СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң база СЭКП-ниң Кызыл хоорkомунуң болгаш хоорkүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын тудуп алган чораан.

Арын-шырайын күлүмзүрүг, өөрүшкү долган чыскаалчыларның колонналары үзүк-соксаал чокка эртип-ле турган. «Тыва тудуг» трест дээн эмблема-биле бистиң алдарлыг тудугжуларывыс шөлге келген. Тудугжулар — эң-не тайбың мергежилдиң кижилери. Оларның кызымак ажыл-ижиниң түңнелинде хоорай, суурларывыс чылдан чылче өзүп, чаартынып, чаагайжып орар. Трестиң тудуг организациялары тоску беш чылда дыка хөй чуртталга, бүдүрүлге бажыңнарын болгаш өске-даа объектилерни ажыглалга кирип, чоннуң өөрүп четтиришкинин алган.

— Тудугнуң ажылдакчылары! Капитал тудугнуң ажыктыын бедидиңер! Чаа объектилерни ажыглалга чогуур үезинде кириңер, тудуг ажылдарының шынарын экижидип, бот-үнезин чиигедиңер!— деп, Октябрь кыйгырыгларының сорук киирикчи лозуңнарынга олар диңмиттиг «Ура!»-биле харыылааннар.

Найысылалга чыскаал кызылчыларын Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттыжылганы, улустарның найыралының ленинчи принциптеринге бузулбас шынчызын база дагын бүзүрелдиг көргүскен.

Кызыл район

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чылы оюн Кызыл районнуң ажылчы чону чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткаан. Тоску беш чылдың доозукчу чылының планныг онаалдаларын «Көк-Тей» совхоз, Кызылдың ниити ажыл-агыйы, № 11 садыг организациязы күүседипкеннер. «Сукпак» совхоз күрүнеге эът садарының беш чыл планын октябрь 27-де-ле күүседипкен. 2810 тоннаны садар турган, 2827,3 тоннаны дириг деңзиге саткан. Ол ышкаш совхозтуң ажылчыннары беш чылда 13.310 тонна тараа дүжүдүн алыр планын 17.814 тоннага күүсеткен.

«Тере-Хөл» колхозтуң колхозчулары районнуң ажыл-агыйларының аразында калбарган социалистиг чарышка идепкейлиг киржип, доозукчу чылдың тос айларында күрүнеге эът садарының планын 117 хуу, дүктүүн 106,7 хуу күүсеткеш, СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

...Эртенгиниң 10 шакта «Көк-Тей» совхозтуң конторазының чанынга Каа-Хем суурнуң чурттакчылары, бүдүрүлгениң болгаш көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары, албан-организация төлээлери чыглып келген.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга тураскааткан ажылчы чоннарның байырлыг митингизин СЭКП Кызыл райкомунуң бирги секретары К. Н. Шулуу ажыткан.

Районнуң ажылчы чоннарының, интеллигенциязының, пионерлер болгаш школачыларының, комсомолчуларының болгаш аныяктарының өмүнээзинден райкүүскомнуң культура килдизиниң эргелекчизи М. Н. Буянов, ВЛКСМ райкомунуң секретары Г. А. Медведев, школачы О. Самозванова олар сөс ап чүве чугаалаан. Ол ышкаш партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң мурнундан райкүүском даргазы А. К. Бакулин чыылганнарга байыр чедирген.

Ооң соонда ажылчы чоннарның байырлыг чыскаалы болган.

Ак-Довурак

Бо аныяк хоорайның ажыл-ишчилери Улуг Октябрь байырлалының чыскаалынче эртенгиниң 10 шак үезинде үнүпкен. Кызыл туктар киискээн, лозуң, плакаттарлыг «Асбест» аттыг стадионнуң мурнуу талазынга хоорайның коллективтериниң колонналары чыскаалыпкан. Ак-Довурак хоорай Советиниң даргазы З. Ф. Манчина байырлалдың киржикчилеринге байыр чедирип, чүве чугаалаан. Ак-довуракчыларның байырлыг чыскаалының киржикчилери хоорайның Шоссейная кудумчузунда тургускан индир чаны-биле эртип турган. Колонналарның мурнуку одуруунда школаларның өөреникчилери, профессионал-техниктиг училищениң сургуулдары эрткен. Ооң дараазында бо чылдың үшкү кварталының социалистиг чарыжының республикага тиилекчи болуп үнген «Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи кел чораан.

Ниитизи-биле маңаа 30 ажыг коллективтерден беш муң кижи чыскаалче үнген.

Кызыл-Мажалык

Байырлал мурнуу чарыының хүнүнүң кежээзинде Барыын-Хемчик районнуң ажыл-агыйларының төптеринге, чер-черге уткулга хуралдары эрткилээн. Район төвү — Кызыл-Мажалык суурнуң ажылчы чоннарының төлээлекчилери Культура бажыңынга байырлал хуралынга чыылган. Улуг Октябрьның 58 чыл оюнуң дугайында илеткелди Барыын-Хемчик райкүүскомнуң даргазының оралакчызы М. Г. Верещагин кылган. Районнуң ажылчы чоннары тоску беш чыл планын күүседиринге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алганын ол демдеглээн.

Дүүн эртенгиниң 10 шакта район төвүнге, СЭКП райкомунуң бажыңының чанында Ленин аттыг шөлге ажылчы чоннарның байырлал митингизи болгаш чыскаалы болган.

Байырлал хүнүнде районнуң чер-черлеринге культура-массалыг ажылдар, спортчу маргылдаалар, оюн-концерттер болгулаан.

Чадаана

Дүүн хоорайның Ленин аттыг төп кудумчузунга тургускан индириниң чаны-биле ажылчы чоннарның чыскаалы байырланчыг байдалга болуп эрткен.

Айыраң каас чечек ышкаш каастаан школачыларның колоннаазы көрүштүг чараш, хөй кижи киржикчилиг чыскаалы-биле шөлче үнүпкен.

Хоорайның үлегерлиг бүдүрүлгелери СЭКП-ниң XXV съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка киришпишаан, Улуг Октябрьның байырлалын төлептиг белек — эки түңнелдер-биле уткаан.

Чыскаалдың бирги одуруун ээлээр эргени Чадааның ыяш ажыл-агый чери чаалап алган. Мурнакчы бүдүрүлге он айларның онаалдазын 105 хуу, продукцияны сайгарарының планын 108 хуу күүсеткен.

Байырлыг чыскаалды баштааннарның аразында тараа хүлээп алыр пунктунуң, амыдырал хандырылга комбинадының, Каа-Хем хөмүр-даш разрезиниң Чаданада участогунуң болгаш өске-даа коллективтерниң ажыл-ишчилери холдарында лозуң-плакаттарлыг, экти бедик, хөрээ чоргаар, базымнары херии-херии Ленин шөлү-биле марштап эрткен.

Шагаан-Арыг

Тус-тус албан, организация болгаш бүдүрүлге черлериниң бөлүк-бөлүк чыскаалчылары ыр-шоорлуг, хөглүг-омак кудумчуларга көстүп кээрге, Шагаан-Арыг чаа, чараш апарган. Чер болганда-ла лозуң, плакаттар, кызыл туктар кайы ырактан көскү. Кижи бүрүзү өөрүшкү-маңнайлыг, туктар, шарлар туткулаан. Чыскаалганнарның одуруунда партия болгаш чазактың удурттукчуларының улуг портрет чуруктары көстүп тургулаан. Шагаан-Арыгның чурттакчылары шак ынчаар, чаңгыс кижи дег, ажылчы чоннуң митингизинге киржири-биле СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң бажыңының чанынга чыглып келгеннер.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга тураскааткан митингини СЭКП Улуг-Хем райкомунуң бирги секретары К. А. Маспык-оол ажыткан. Районнуң күүсекчи комитединиң даргазы Д. С. Куулар улуг байырлал-биле таваржыштыр митингиниң киржикчилеринге байыр чедирип, Октябрьның ажык-дузазының дугайында илеткел кылган.

Туран

Ноябрь 7-ниң эртенинде каас-шиник кылдыр дериттинипкен район төвүнүң кудумчуларынга чон арбын болган. Байырлал шинчилиг кылдыр кеттинипкен Туран хоорайның чурттакчылары болгаш ажыл-агыйларның төп суурларындан келген улус чыскаалыр колонналарының турар черлеринче далажып чоруп турган. Чыскаал киржикчилериниң холдарында лозуңнар, туктар, чечектер...

11 шак турда Бии-Хем районнуң ажылчы чоннарының Октябрь байырлалынга тураскааткан байырлыг чыскаалы эгелээн.

«Кызыл тараачын» совхозтуң ажыл-ишчилери. Бо коллектив күрүнеге көдээ ажыл-агый продуктуларын садарының планныг онаалдаларын беш чылдың чыл санында эки күүседип келген.

Туранда орук-бүдүрүлге участогу, ыяш белеткээр пункт доозукчу чылда база-ла эки көргүзүглерлиг ажылдаан. А амыдырал хандырылга комбинадының коллективи республикада эки ажылдыгларның бирээзинге санадып турар.

Бии-хемчилер Улуг Октябрьның бо чылгы байырлалын черле эки көргүзүглерлиг демдеглеп турар. Күрүнеге тараа, сүт садарының беш чыл планы ажыр күүсеттинген, эът садарының планы күүсеттинериниң кырында келген.

Самагалдай

Тес-Хем районнуң ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның байырлалын күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткааннар. Олар доозукчу чылда күрүнеге сүт садар планын 108,6 хуу, дүктүүн — 106 хуу күүсеткен. Бо болгаш өске-даа өөрүнчүг түңнелдерни СЭКП райкомунуң бирги секретары Партизан Дамба-Хуурак дүүн Самагалдайга болган ажылчы чоннар чыскаалының киржикчилеринге байыр чедирип тура, онзалап демдеглээн.

Байырлыг чыскаалдың баштайгы одуруунга аныяк салгал — өөреникчилер чораан. Дараазында одуругну Амыдырал-хандырылга министерствозунуң шилчиир тугун бедик көдүрген районнуң амыдырал хандырылга комбинадының коллективи, ыяш ажыл-агый болгаш өске-даа мурнакчы бүдүрүлгелер ээлээн.

Районнуң бүгү ажыл-агыйларынга, бүдүрүлгелеринге болгаш албан организацияларынга Улуг Октябрьга бараалгаткан байырлыг митингилер болгаш спортчу маргылдаалар болгулаан.

Бай-Хаак

Октябрьның байырлалынга районнуң ажылчы чону культура тургузуушкунун, ажыл-агыйын, хөгжүлде талазы-биле чедиишкиннерлиг ужурашкан. СЭКП Таңды райкомунга болгаш районнуң күүсекчи комитединге рапорттар байырлалдың бүдүүзүнде улаштыр кээп турган.

«Коммунизмниң херели» колхозтуң Оюн Шаравиинге удурткан, «Революцияның чалбыыжы» совхозтуң Сырат Кадр-оолга удурткан хойжу бригадалары мал өстүрериниң, чаш хураган алырының болгаш дүк бээриниң беш чыл планын ажыр күүсеткен.

Тоску беш чылдың планын күүседипкен, 1976 чылдың үлүүнде ажылдап турар мурнакчылар районда хөй. Шак ындыг кижилер 1974 чылда 71 турган, олар ам — 115 апарган. Ол бүгү чедиишкинин Октябрьга бараалгаткан уткулганың байырлыг хуралдары районнуң чер болганынга улажып турган.

Эртенгиниң он шак., Ажылчы чоннуң демонстрациязы эгелээн. Янзы-бүрү лозуң, плакат, өңнүг транспарантылар туткан колонналарның баштайгызы школачылар. Дараазында районнуң Кызыл туктуг тудуг-септелге участогунуң коллективи—бүдүрүлге планын 113,8 хуу, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн 102,8 хуу күүсеткен. Шак ынчаар улажып, хөглүг омак эртип турган...

Хову-Аксы

Таңды-Уула сыннарының кара-шогаан эзимнериниң ортузунда бо ажылчын суур байырлал аян-шинчилиг кылдыр кеттинипкен. Ооң кудумчуларында байырлалга тураскааткан кыйгырыглардыг лозуңнар астынгылаан. Кызыл туктар ында-мында киискээн. Металлургтарның чаа суурунда Гагарин аттыг кудумчуга кээп чыскаалганнарның мурнунда өөреникчилер кел чораан. Республиканың автобүдүрүлгелериниң аразында үшкү квартал чарыжының тиилекчизи Хову-Аксы АТБ-зиниң, бо суурнуң бүдүрүлгелериниң чарыжының бирги черин алган хлеб заводунуң, «Тыва кобальт» комбинаттың мурнакчы энергоцегиниң коллективтери колонналар кылдыр чыскаалыпканнар. Чыскаалган чоннуң аразында беш чылдың планныг даалгаларын чедиишкинниг күүсеткеш, ам 1976 чылдың сентябрьның үлүүнде ажылдап турар мурнакчы чолаачылар Юрий Попков. Борис Сергеев, хлеб заводунда хоочун ажылчын, ында от салыкчызы Елизавета Байкалова, комбинатта электри каңнакчызы Карасал Каңзай дээш, мурнакчылардан мында кымнарны чок дээр. Чыскаалга келген хамык чоннуң мурнунга тудугда партком секретары Валентин Жестовский байыр чедирип чүве чугаалаан.

Сарыг-Сеп

Ноябрьның 7-де эртенгиниң 10 шакта район төвүнге ажылчы чоннуң митингизи болган. Митингиде СЭКП Каа-Хем райкомунуң бирги секретары Н. П. Федоров чүве чугаалаан. Ооң соонда ажылчы чоннуң демонстрациязы болган. Баштайгы колоннада школачылар, ооң соонда байырлал мурнуунуң социалистиг чарыжынга тиилекчи болган № 958 көжүп чоруур механизастаттынган колоннаның, районнуң хараазаа салбырының, орук тудуг участогунуң, районнуң амыдырал хандырылга комбинадының ажылчыннары лозуң, плакаттарны, транспарантыларны холдарында туткан ыр-шоорлуг эрткеннер.

Хандагайты

Ноябрьның чединиң эртени. Район төвүнүң ажылчы чоннарының байырлыг чыскаалынга СЭКП Өвүр райкомунуң бирги секретары Ч. Х. Ооржак чүве чугаалааш, районнуң ажыл-ишчилеринге Улуг Октябрьның 58 чыл оюн таваржыштыр байыр чедирип, тоску беш чылдың доозукчу чылын чедиишкинниг доозарын күзээн.

Хандагайтыжыларның байырлал колоннаазын мотоциклистер баштап чораан. Олар эвилелдешкен республикаларның туктарын киискидип эрттирген. Ооң соонда школачылар, тус-тус коллективтер каас-шиник шиметтинген, омак-хөглүг, бедик көдүрлүүшкүннүг эрткеннер.

Тоора-Хем

Октябрь байырлалын Тожу районнуң ажыл-ишчилери күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан. Күрүнеге сүт, дүк садарының чыл планын тоорахемчилер хуусаа бетинде күүсеткен. Ырбанның ыяш белеткээр пунктузу, күрүнениң Сыстыг-Хемде аңныыр ажыл-агый чери, ыяш ажыл-агый чери болгаш өске-даа бүдүрүлгелер он айларның планныг онаалдаларын ажыр боттандырган. Бо дугайында Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга тураскааткан районнуң Культура бажыңынга ноябрь 6-да болган байырлыг хуралга райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Панкратов илеткелинге чугаалаан.

Дүүн район төвүнүң стадионунга хөй кижи киржикчилиг митинг болган. Ону СЭКП райкомунуң ийиги секретары Ч. А. Удумбара ажыткан. Райкүүскомнуң даргазы Д. О. Дарган чыылганнарга Октябрь байырлалын таваржыштыр байыр чедирип чүве чугаалаан. Ооң соонда ажылчы чоннуң демонстрациязы болуп эрткен.

Тээли

Бай-Тайганың ажылчы чоннары беш чылда херии базымнарны кылган. Район беш чылда күрүнеге тараа, сүт садарының планнарын чедиишкинниг боттандырган. Доозукчу чылдың он айларында күрүнеге сүт, дүк садарының планнарын тус-тузунга 100 хуу күүсеткен. Район мал чеми белеткээр талазы-биле республиканың районнарының социалистиг чарыжынга эки түңнелдерлиг болган. Ажыл-агыйлардан «Бай-Тал» совхоз бо чылдың он айларында күрүнеге сүт, дүк садарының планнарын ажыр күүседип, эки көргүзүглерни чедип алган. Беш чылда дүк кыргылдазының, малдың чаш төлүн камгалап алырының талазы-биле эки көргүзүглерлиг болган малчыннар районда көвей.

Дүүн эртен 10 шакта Тээли суурнуң чурттакчылары байырлалдыы-биле шиметтинген колонналары-биле партия райкомунуң болгаш райкүүскомнуң бажыңының чанынга чыглып келген. Улуг Октябрь байырлалынга тураскааткан митингини райкүүском даргазы Р. С. Хунай-оол ажыткан. СЭКП райкомунуң бирги секретары Д. С. Данзын-оол, ВЛКСМ райкомунуң секретары С. С. Хертек, «Тээли» совхозтуң директору Ө. Ч. Кара-Донгак олар болгаш өске-даа эштер тээлижилерге болгаш районнуң ажыл-ишчилеринге байыр чедирген.

Мугур-Аксы

Мөңгүн-Тайга районнуң ажыл-ишчилери улуг байырлалды база күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан. Район 1975 чылдың дүк планын 108 хуу күүсеткен. Эът планын чыл төнчүзүнге чедир күүседир дээш районнуң ажыл-ишчилери шудургу ажылдап турар.

Дүүн эртенгиниң 9 шакта район төвүнүң ажыл-ишчилери, аныяктар, ортумак школаның өөреникчилери «Кым-даа, чүү-даа уттундурбээн» деп тураскаал багана чанынга чыглып келгеш, чечектер салып, митинг эрттирген. 10 шакта район төвүнүң ажылчы чонунуң байырлыг чыскаалы эгелээн. Ясли-садтар, школа коллективтериниң соондан чыскаалды мурнакчы коллективтер — районнуң хереглекчилер ниитилелиниң, септелге-тудуг участогунуң, «Малчын» колхозтуң коллективтери баштааш эрткен. Байырлыг чыскаалга СЭКП райкомунуң бирги секретары О. Н.-С. Шагдыр-оол сөс ап чүве чугаалааш, районнуң ажыл-ишчилериниң тоску беш чыл планын күүседир, партияның XXV съездизин төлептиг уткуур дээш шудургу күш-ажылын демдеглээн.

Эрзин

Эрзин суур байырлалдыы-биле шиметтинген. Кайнаар-даа көөрге —кызыл туктар, лозуң, плакаттар, кайда-даа каткы-хөг, өөрүшкү-маңнай куттулган.

Эртенгиниң 10 шактан эгелеп төп кудумчуга чыылган чон чыскаалче үнүпкен.

Чыскаалганнар райкүүском бажыңының чанынга чыглып кээрге, ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин райкүүскомунуң даргазының оралакчызы Д. Х. Монгуш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга тураскааткан байырлыг митингини ажыткан. СЭКП Эрзин райкомунуң бирги секретары А. Ч. Монгуш чыскаалдың киржикчилеринге байыр чедирип, чүве чугаалаан. Эрзинчилер Улуг Октябрьның байырлалын чамдык күш-ажылчы эки көргүзүглер-биле уткаан. Район дүк садарының планын 102,8 хуу күүсеткен.

Байырлыг чыскаалга чыылганнар партия биле чоннуң чаңгыс эвин көргүзүп, тоску беш чылдың доозукчу чылының планын чедиишкинниг күүседип, СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг ужуражырынга беленин илереткен.

Октябрь байырлалында Кызылдың ажылчы чоннарының чыскаалы.

КОММУНИЗМЧЕ БАР ЧОР БИС!

(Эгези 1-ги арында).

Эң сайзыраңгай дайынчы техника-биле хандыртынган совет Чепсектиг Күштер Улуг Октябрьның чаалап алыышкынының серемчилелдиг болгаш идегелдиг камгалалында. Армияның болгаш Флоттуң бодунуң социалистиг Төрээн чуртунга, Коммунистиг партиязынга шынчы бердинген дайынчылары СЭКП-ниң XXV съездизинче уткуштур боттарының политиктиг белеткелин болгаш дайынчы мергежилин шудургу бедидип турар. Совет дайынчылар бүгү күжүн болгаш билиин социалистиг Ада-чуртунга бараан болур улуг херекке тураскаадып, Варшава Керээзиниң акы-дуңма чурттарының дайынчылары-биле кады боттарының патриотчу, интернационалчы хүлээлгезин кезээде күүседиринге белен.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының бежен сес чыл оюу делгерезин!

Улуг совет улус болгаш ооң алдарлыг чепсектиг күштери делгерезин!

Ажылчын аңгының, бүгү совет улустуң шылгараңгай авангарды — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязынга алдар!

Ура!

* * *

База катап шөлге күчүлүг «Ура!» үш удаа чаңгыланган. Салюттуң артиллерия дааштаашкыны диңмиттелген. Каттышкан шериг оркестри Совет Эвилелиниң гимнин күүсеткен.

Шериглерниң байырлал марыжы эгелээн. Чаңчыл ёзугаар мурнунга аныяк барабанчылар чораан. Уттундурбас 1945 чылда дүшкен рейхстагтың кырынга киискип үнген Тиилелгениң тугу көстүп кээрге, Кызыл шөлге ыяш часкаашкыннары диңмиттели берген. Төрээн чурттуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш тулчуушкуннарга шылгараан кезектерниң болгаш корабльдерниң дайынчы туктары база киискип чораан. Колоннада шупту 30 тук. Олар Тиилелге соонуң тайбың үжен чылдарының демдээ дег көзүлген.

Тук тудукчуларын шериг академияларының дыңнакчыларының колонналары солаан. Олар шериг профессияны чүрээниң албадалы-биле шилип алганнар. Олар Төрээн чуртун, социалистиг дем каттыштырылгазының эрге-ажыктарын кажан кезээде камгалаарынга беленнер. Оларның кижи бүгүдези эш Л. И. Брежневтиң «Чоннуң тургускан бүгү кежиин быжыы-биле камгалаттынган турар ужурлуг» дээн сөстерин даңгырак дег бодап чоруурлар.

Шериг академияларының марыжын М. В. Фрунзе аттыг академияның колоннаазы ажыткан. Ооң соонга В. И. Ленин аттыг шериг-политиктиг академияның, Ф. Э. Дзержинский аттыг шериг академиязының болгаш өске-даа академияларның дыңнакчылары чораан. Оларның туктарында Төрээн чурттуң мурнунга оларның ачы-хавыязының демдээ — хөй-хөй орденнер лентала ры хөлбеңнээн.

Кызыл сылдыстыг ак-көк туктуң адаа-биле Калининградтың дээди шериг-далай училищезиниң кижизиттирикчилери базып эрткен. Олар алдарлыг Шериг-далай Флодун төлээлеп чорааннар.

Ийи орденниг гвардейжи парашютист-десантниктер каттыжышкынының төлээлери эрткен соонда кызыгаар шериглериниң Москвада дээди командылал училищезиниң курсантылары чоруп орган. Оларның соон дарый Кара далайның флодунуң Кызыл туктуг далай чадаг шериглериниң полугу чоруп орган. Дзержинский аттыг Кызыл туктуг Ленин орденниг дивизияның солдаттары болгаш офицерлери Кызыл шөлдеп базып эрткен. Москваның болгаш Калининниң суворовчу шериг училищелери болгаш Ленинградтың нахимовчулары көстүп кээрге, индирден чылыг сөстер дыңналып турган.

Чурттуң хоочун шериг өөредилге черлериниң бирээзи РСФСР-ниң Дээди Соведи аттыг ниити шеригниң командылал кезээниң дээди училищезиниң курсантыларының колоннаазы. Училищени 1917 чылда Лениниң айтышкыны-биле ажыткан. Ук училищениң доозукчуларындан 70 кижи Совет Эвилелиниң Маадырлары болган.

Келир үениң офицерлериниң чыскаалынга курсант Алексей Киселев чораан. Ол СЭКП кежигүнүнге кандидат. Кончуг эки өөредилгелиг. Хөй-ниити ажылынга идепкейлиг. Үш он чыл бурунгаар ооң адазы Совет Эвилелиниң Маадыры, ынчаарда капитан И. А. Киселев Бирги Белорус фронтузунуң колоннаазынга Тиилелгениң парадынга киржип, Кызыл шөлдеп эрткен. Ам генерал-майор И. А. Киселев Чепсектиг Күштерде албан эрттирбишаан. Ооң оглу адазының белен эвес мергежилин шилип алган.

Шериг оркестри ырадыр турупкан. Дайынчы техниканың марыжы эгелээн. Кызыл туктуг, Суворов орденниг Таманьның Калинин аттыг мотоадыгжы гвардейжи дивизиязының кезектери бронетранспортёрларга кел чораан. Ооң дайынчы оруу алдарлыг. Фронтуга ол дивизия даалганы үргүлчү күүседип турган. Таманьчылар СЭКП-ниң XXV съездизинге алдаржыткан социалистиг чарышты халбарткаш, бо чылды чедиишкиннииг доозуп турар.

Тайбың үжен чылдарда чурттуң шериг техниказы чаңгыс эвес удаа чаартынган. Ону эртемниң болгаш бүдүрүлгениң чаа чедиишкиннеринге үндезилеп болбаазыраңгайжыдып келген. Ам бистиң армиявыс болгаш флодувус эң сайзыраңгай чепсектиг, ооң иштинде эң хөй талаларга ажыглаар ракеталар бар.

Агаардан халдаашкынга удур камгалалдың ракета шериглериниң чепсек-техниказы шөлге мөңгүннелип үнүп келген. Олар тайбың дээрин дүне-даа, хүндүс-даа, агаар-бойдустуң кандыг-даа байдалы дивейн идегелдиг камгалап турар.

Дайынчы ракета техниказының чамдык хевирлерин шериг парадынга көргүскен. Техниканың марыжын чадаг шериг ракеталарының колоннаазы солаан.

Совет Армия болгаш Шериг-далай флоду Улуг октябрьның 58 чыл оюн дайынчы болгаш политиктиг белеткелге чаа-чаа чедиишкиннер-биле уткаан. Чонга, Коммунистиг партиязынга кызыгаар чок бердинген совет Чепсектиг Күштер Советтер чуртунуң камгалалында кезээде турар.

Шериг парады үрер хөгжүмнүң каттышкан улуг оркестриниң байырлыг марыжы-биле доозулган.

* * *

Чыскаалганнарның кызыл туктарлыг болгаш лозуңнарлыг колонналары шөлге эртип-ле турган. Найысылалдың районнарының ажылчы чоннарының төлээлекчилери чыскаалып эрткен.

Бо чылын Улуг Октябрьны СЭКП-ниң XXV съездизиниң мурнуу чарыында демдеглеп турар. Москвачыларның, чурттуң бүгү ажылчы чоннарының байырлал мурнунуң күш-ажылчы ээлчээ болза партияның XXV съездизинге белеткелге улуг салыышкын-дыр. Төрээн чуртувустуң найысылалы Москва продукция бүдүрериниң ниити хемчээлиниң талазы-биле беш чыл планын күүседипкен. Он айларның планын чедиишкиннииг доосканы. Он-он миллион рубльдиң продукциязын немей сайгарган. Оларның элээн хөй хевирлеринге күрүнениң шынар демдээниң дээди марказын тывыскан.

Чыскаалга баштай эрткеннерниң аразында Кызыл Пресняның районнуң төлээлекчилери. Трехгорная мануфактура комбинаттың пөс-таавы аргыкчылары база чыскаалып эрткен. Оларның муң ажыы боттарының хууда беш чыл онаалдаларын күүседипкеннер.

«Бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң чалбыыштыг патриоттары, күш-ажылчы болгаш хөй-ниити амыдыралының идепкейлиг киржикчилери —совет херээженнер делгерезин!»— дээн кыйгырыг Кызыл шөлдүң кырынга чаңгыланган.

Найысылалдың ажылчы чоннарының байырлал мурнунуң чарыжының тиилекчилери — Пролетар районнуң колонналары шөл-биле эрткен. Ол районнуң ажыл-ишчилери чыл эгезинден бээр үжен миллион рубль ажыг продукцияны пландан ажыр кылып үндүрген. Пролетар районнуң колонналарының кырында ол болгаш өске-даа көргүзүглерни бижээн транспарантылар көстүп эртип турган.

Индирниң баары-биле ЗИЛ-130 дээр чүък машиназында чүдүрген дендии улуг шестерёнка эрткен. Ол болза Лихачёв аттыг ийи даңныр орденниг заводтуң демдээ-дир. Ол мурнакчы коллектив бодунуң хүлээлгелерин чедиишкиннииг күүседип турар.

Ол завод сес тонналы чүък тээр үш өзектиг ЗИЛ-133-тү кылып эгелээн. Бир миллион дугаарлыг ЗИЛ-130-ну чоокта чаа кылып үндүрген. Ийи дугаар миллион моторну пландап барык бир ай бурунгаар кылып үндүрген.

«Тоску беш чылдың даалгаларын хуусаадан эрте күүседипкен күш-ажылчы коллективтерге, бүдүрүлге мурнакчыларынга мөңге алдар!»—дээн СЭКП ТК-ның Октябрьга уткуштур үндүрген кыйгырыы чаңгыланып турган. Аңаа харыы кылдыр «Кадыыр болгаш Маска» заводтуң колоннаазының кырында металлургтарның рапорттары көстүп эртип турган. Байырлал мурнуу чарыында найысылалдың ол эң хоочун бүдүрүлге чери продукцияны сайгарар талазы-биле беш чыл планын күүседипкен.

Металлург Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. И. Петухов, улуг вальцовщик С. М. Щербинин, вальцовщик Г. И. Литвинов олар чыскаалганнар-биле кады базып эрткеннер.

Электри машиналары кылыр «Динамо» заводтуң демдээ чыскаалганнарның одуругларының кырында көстүп келген. Ол бүдүрүлге чериниң коллективи база-ла Москваның индустриязының чоргааралы боор турар. СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары Л. И. Брежнев динамочуларның күш-ажылчы чедиишкиннери дээш байыр чедирген. Ол коллектив декабрь ай төнчүзүнге чедир 20 миллион ажыг рубльдиң электри моторларын болгаш өске-даа кылыгларны хүлээнген.

«Совет эртемденнер, инженерлер болгаш техниктер! Улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга эртем-техниктиг депшилгени бүгү хемчеглер-биле шапкынчыдыңар, эртем болгаш конструктор ажылдарының деңнелин бедидиңер!» — деп каан кыйгырыгны Москваның Н. Бауман аттыг дээди техниктиг училищезиниң студентилери болгаш башкылары тудуп алган эрткеннер.

Байырлал чыскаалының колонналарында аалчылар-ла хөй. Москваның заводтарының болгаш фабрикаларының ажыл-ишчилери-биле чергелештир колхозтарның болгаш совхозтарның төлээлекчилери база эртип турганнар.

Тимирязев районнуң колонналары шөлче кирип келген. Оларның одуругларында К. А. Тимирязев аттыг алдаржаан көдээ ажыл-агый академиязының, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң инженерлериниң институдунуң, гидромелиорация институдунуң студентилери, башкылары болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуушкунунуң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң эртемденнери эртип турганнар.

Чурттуң көдээ ажыл-агыйы социалистиг экономиканың бедик хөгжүлделиг сектору боор кел чыдар. Бо талазы-биле чедиишкиннер — партияның ленинчи аграр политиказын амыдыралга чайгылыш чокка боттандырганының түңнели боор турар. Ооң принципиалдыг үндезиннерин СЭКП ТК-ның март (1965 чыл) Пленуму салганы билдингир.

Тоску беш чылда көдээ ажыл-агыйга капитал салыышкынының түңү—131 миллиард рубль боор турар. Беш чыл иштинде көдээге 1,7 миллион тракторну, 1100 муң ажыг чүък машиналарын, 15 миллиард ажыг рубльдиң көдээ ажыл-агый машиналарын чоруткан.

Октябрь районнуң ажылчы чоннары база-ла күш-ажылчы рапорт-биле шөлче чыскаалып үнген. Районнуң үшкү бүдүрүлге чери бүрүзү-ле беш чылдың продукция сайгарар талазы-биле контроль чурагайларын доллур күүседипкен.

Колонналар кырында «250» деп бижип каан, дендии улуг сан көстүп чораан. Ол болза совет эртемниң төп штавы — ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының коллективи-дир.

Дыка улуг шар — ак-көк өңнүг чер бөмбүрзээ чыскаалганнарның кырында киискип чораан. Ону долгандыр: «Тайбың амыдыралдың эрге-ажыы дээш кады ажылдаар!»— деп, бижип каан. Чер бөмбүрзээниң кырында ийи корабль — совет «Союз» болгаш америк «Аполлон» ужугуп чоруур.

«Союз-Аполлон» дээр дуржулганың программазы — тоску беш чылдың эртем талазы-биле эң шылгараңгай чедиишкиннериниң бирээзи. Совет Эвилели бо чылын өске чурттар-биле кады эртем-техниктиг депшилгеге ажыктыг дыка хөй чугула болгаш улуг дуржулгаларны кылган.

Москва болгаш москвачылар-даа хамааты тудуушкунунуң хемчээли база темпизи-биле-даа чоргаарланып турар. Эрткен тос ай иштинде 3,3 миллион дөрбелчин метр чурталга шөлүн ында ажыглалда киирген.

СЭКП-ниң XXV съездизинге ленинчи комсомолдуң рапортунга ат салыр эрге дээш найысылалдың аныяктары чарышта идепкейлиг киржип турарлар.

Чурттуң төп шөлүнче чыскаалганнарның чаа-чаа одуруглары улаштыр-улаштыр кирип-ле турган. Оларның тудуп алгаш чораан күш-ажылчы рапорттары тоску беш чылдың планын чедиишкинниг күүседиринче совет улустуң чүткүлүнүң дугайын бүзүрелдии-биле көргүзүп турар.

Бо байырлыг чыскаал партия биле улустуң чаңгыс эвин, совет кижи бүрүзүнүң коммунизм тургузуушкунунуң улуг хереэнге төлептиг салыышкыны киирериңге беленин херек кырында база катап көргүскен.

Кызыл шөлден репортажты СЭТА-ның корреспондентилери:

В. Беляев, М. Горбачева,
В. Иткин, А. Романов,
В. Серов, Н. Царапкин
кылганнар.

ССРЭ-ниң 1975 чылдың эртем болгаш техника талазы-биле Күрүне шаңналдарын тыпсыр дугайында

СЭКП ТК-НЫҢ БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ ДОКТААЛЫ

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Эртем болгаш техника талазы-биле Ленинчи болгаш Күрүне шаңналдарының талазы-биле комитеттиң киирген саналын сайгарып көргеш, СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарын тыпсыр деп доктааткан:

I ЭРТЕМ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. Ядро шинчилелдериниң каттышкан институдунуң ядро реакцияларының лабораториязының директору, ажылдың удуртукчузу, академик Георгий Николаевич **Флеровка**, сектор начальниктери, физика-математика эртемнериниң доктору Вадим Васильевич **Волковка**, физика-математика эртемнериниң кандидаты Гурген Мкртычевич **Тер-Акопьянга**, килдистер эргелекчилери физика-математика эртемнериниң доктору Юрий Цолакович **Оганесянга**, физика-математика эртемнериниң кандидаты Виктор Александрович **Карнауховка**, улуг эртем ажылдакчылары, физика-математика эртемнериниң кандидаты Всеволод Леонидович **Михеевке**, техника эртемнериниң кандидаты Анатолий Степанович **Пасюкка**, ол-ла лабораторияның ажылдакчылары, физика-математика эртемнериниң кандидаттары Юрий Владимирович **Лобановка**, Леонид Алексеевич **Петровка**, эртем ажылдакчызы Валерий Захарович **Беловка**, слесарьлар бригадири Василий Максимович **Плоткога**, физика-математика эртемнериниң доктору, атомнуг энергияның И. В. Курчатов аттыг институдунуң улуг эртем ажылдакчызы Борис Николаевич **Маковка** — ядронуң турум байдалының кызыгаарының чоогунга атом ядроларының шынарын шинчилээр болгаш ядроларны синтезтээр (каттыштырар) талазы-биле бөлүк ажылдары дээш.

2. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының А. Ф. Иоффе аттыг физика-техника институдунуң лаборатория эргелекчизи, физика-математика эртемнериниң доктору Александр Александрович **Каплянскийге**, ол-ла институттуң биче эртем ажылдакчызы, физика-математика эртемнериниң кандидаты Владимир Николаевич **Медведевке**, Күрүнениң С. И. Вавилов аттыг оптика институдунуң лаборатория начальниги, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Петр Петрович **Феофиловка** — кристаллдарда үрелиишкиннерни болгаш холуксаалыг нарын төптерни шинчилээриниң оптиктиг методтарын чогаатканының дугайында 1953—1972 чылдарда парлаттынган эртем ажылдары дээш.

3. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Уралда эртем төвүнүң президиумунуң даргазы, академик Сергей Александрович **Степановка** — «Магнетизм» болгаш «Хензиг кезикчигештерге магнетизм» деп эртем ажылдары дээш.

4. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының В. А. Стеклов аттыг математика институдунуң улуг эртем ажылдакчызы, физика-математика эртемнериниң кандидаты Сергей Александрович **Степановка** — 1969—1973 чылдарда парлаттынган «Бөдүүн хемчээкчилиг рационалдыг тригонометриктиг түңнерни сайгарарының элементарлыг методу» деп бөлүк ажылдары дээш.

5. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының В. А. Стеклов аттыг математика институдунуң улуг эртем ажылдакчылары, физика-математика эртемнериниң доктору Виктор Павлович **Коробейникке**, физика-математика эртемнериниң кандидаты Нина Николаевна **Кочинага**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының саналга төвүнүң улуг эртем ажылдакчызы, физика-математика эртемнериниң доктору Павел Иванович **Чушкинге**, физика-математика эртемнериниң кандидаты Нина Сергеевна **Мельниковага** — төпчүткен частыышкынның теориязының талазы-биле бөлүк ажылдары дээш.

6. Физика-химияның Л. Я. Карпов аттыг эртем-шинчилел институдунуң лаборатория эргелекчизи, физика-математика эртемнериниң доктору Юрий Николаевич **Веневцевке**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының А. В. Шубников аттыг кристаллография институдунуң лабораторияларының эргелекчилери, физика-математика эртемнериниң докторлары Иван Степанович **Желудевке**, Лев Александрович **Шуваловка**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының А. Ф. Иоффе аттыг физика-техника институдунуң улуг эртем ажылдакчызы, физика-математика эртемнериниң доктору Владислав Александрович **Исуповка**, Ростовтуң күрүне университединиң кафедра эргелекчизи, физика-математика эртемнериниң доктору Евгений Григорьевич **Фесенкога**, электроннуг техникага ажыглаар химия талазы-биле арыг материалдар болгаш реактивтерниң Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң директорунуң оралакчызы, химия эртемнериниң доктору Всеволод Валентинович **Климовка** — сегнетоэлектриктерниң кристаллографиязының болгаш кристаллохимиязының талазы-биле бөлүк ажылдары дээш.

7. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының эксперименталдыг минералогия институдунуң директору, академик Дмитрий Сергеевич **Кобжинскийге**, институттуң директорунуң оралакчызы, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Вилен Андреевич **Жариковка**, ол-ла институттуң ажылдакчылары, улуг эртем ажылдакчылары, геология-минералогия эртемнериниң доктору Алексей Александрович **Маракушевке**, лаборатория эргелекчизи, геология-минералогия эртемнериниң доктору Леонид Львович **Перчукка** — даг породаларының болгаш рудаларның минералдарының парагенезизин шинчилээриниң теориязын ажылдап кылганы дээш.

8. ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының институдунуң лабораториязының оон мурнундагы удуртукчузу, медицина эртемнериниң доктору Георгий Израйлевич **Поляковка** — кижиниң болгаш дириг амытаннарның мээзиниң нейроннуг тургузуунуң шинчилелин көргүскен 1964—1973 чылдарда парлаттынган эртем ажылдары дээш.

9. Ажылдың удуртукчулары, Москваның күрүнениң М. В. Ломоносов аттыг университединиң факультеттер арaзының биоорганиктиг химия лабораториязының эргелекчизи, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүнү Владимир Петрович **Скулачевке**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының информация дамчыдылгазының проблемаларының институдунуң улуг эртем ажылдакчызы, биология эртемнериниң доктору Ефим Арсентьевич **Либерманга**, ол-ла институттуң эртем ажылдакчызы, биология эртемнериниң кандидаты Лидия Мироновна **Цофинага**, Москваның күрүнениң М. В. Ломоносов аттыг университединиң факультеттер аразының биоорганиктиг химия лабораториязының килдис эргелекчизиниң оралакчызы Анастас Антонович **Ясайтиске** — белоктарның электри тогунуң тывылдырыкчызы болур чаа шынарын экспериментиге шынзытканы дээш.

10. Биче эртем ажылдакчылары, төөгү эртемнериниң кандидаттары Ираида Алексеевна **Баклановага**, Лидия Николаевна **Семеновага**, төөгү эртемнериниң докторлары Валентин Семенович **Дякинге**, Захарий Васильевич **Степановка**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Ленинградта ССРЭ төөгүзүнүң салбырының ажылдакчылары, төөгү эртемнериниң кандидаттары, улуг эртем ажылдакчылары Андрей Ростиславович **Дзенискевичиге**, Эльза Эдуардовна **Крузеге**, Сергей Иванович **Потоловка**, Ура Абрамович **Шустерге**, Ленинградтың партия обкомунуң килдис эргелекчизи, төөгү эртемнериниң кандидаты Зинаида Сергеевна **Мирончeнковага**, Ленинградтың күрүнениң Л. И. Герцен аттыг башкы институдунуң доцентизи, төөгү эртемнериниң кандидаты Абрам Завелевич **Ваксерге**, Ленинградтың күрүнениң А. А. Жданов аттыг университединиң кафедра эргелекчизи, төөгү эртемнериниң доктору Виктор Анатольевич **Ежовка**, ВЦСПС-тиң культураның дээди профэвилел школазының кафедра эргелекчизи, төөгү эртемнериниң доктору Игорь Павлович **Лейберовка** — «Ленинградтың ажылчын аңгызының төөгүзү. 1703—1965 чылдар» деп 1972 чылда парлаттынган ийи томнуг эртем ажылы дээш.

II ТЕХНИКА ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

1. Мал ажыл-агыйының болгаш ветеринарияның эстон эртем-шинчилел институдунуң директору, ажылдың удуртукчузу ВАСХНИЛ-дең академиги Адольф Эдуардович **Мельдерге**, директорунуң оралакчызы, биология эртемнериниң доктору Эльмар-Антс Карлович **Вальдманга**, килдистер эргелекчилери, көдээ ажыл-агый эртемнериниң доктору Лео Фридрихович **Вахерге**, көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидаты Вамболе Эдуардович **Лаанмяэге**, ол-ла институттуң эртем ажылдакчылары, эртем-шинчилел ажылдарынга дузалал-көргүзүглүг «Вильянди» совхозтуң директору, көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидаты Харальд Александрович **Мянникке**, эртем-шинчилел ажылдарынга дузалал-көргүзүглүг ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг «Тарту» совхозтуң директору, көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидаты Хейно Хансович **Парикке** — мал ажыл-агыйын Эстон ССР-де сайзыратканының чижээнге депшилгелиг технологияны ажылдап кылганы болгаш ажыглалга киирген дээш.

2. Ыяш үлетпүрүнүң энергетиказының болгаш механизациязының төп эртем-шинчилел болгаш төлевилел-конструктор институдунуң директору, техниктиг эртемнериниң кандидаты Константин Иванович **Вороницынга**, ол-ла институттуң ажылдакчылары, смета-конструктор бюрозунуң начальнигиниң оралакчызы Юрий Михайлович **Федоровка**, смета-конструктор бюрозунуң килдис начальниги Олег Александрович **Стефановка**, ыяш үлетпүрүнүң Красноярскиниң күрүнениң бот-орулга-чарылгалыг каттыжыышкынының начальниги Николай Афанасьевич **Усенкога**, ол-ла каттыжыышкынның ажылдакчылары, кол инженер Иван Антонович **Скибага**, килдис начальниги Петр Александрович **Кожевниковка**, Новокозуль ыяш үлетпүр ажыл-агыйының тракторист-оператору Петр Михайлович **Пахомовка**, ыяш үлетпүрүнүң машина тудуунуң Красноярск заводунуң директору Евгений Викторович **Герцогка**, ол-ла заводтуң ажылдакчылары, кол конструктор Виталий Дмитриевич **Ливкинге**, кол конструкторнуң оралакчызы, техниктиг эртемнериниң кандидаты Владимир Федорович **Полетайкинге**, «Лесмаш» смета-конструктор бюрозунуң сектор начальниги Валентин Александрович **Давыденкога**, ыяш үлетпүрүнүң Сибирь эртем-шинчилел институдунуң биче эртем ажылдакчызы Михаил Григорьевич **Ермаковка** — аспактап ажа каап чүдүрер чүдүрүкчүлерден ыяштың будук апталгазын аңгылаар эргалыг ыяш белеткелиниң бедик бүдүрүкчүлүг технологиязын ажылдап кылганы болгаш бүдүрүлгеге калбаа-биле нептереткени дээш.

3. Ажылдың удуртукчузу, карак аарыгларының Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң директору, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының корреспондент-кежигүнү Михаил Михайлович **Красновка**, Куйбышевтиң Д. И. Ульянов аттыг медицина институдунуң кафедра эргелекчизи, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының корреспондент-кежигүнү Тихон Иванович **Ерошевскийге**, Москваның күрүнениң Н. И. Пирогов аттыг № 2 медицина институдунуң кафедра эргелекчизи, медицина эртемнериниң доктору Аркадий Павлович **Нестеровка** — глаукоманың болгаш ооң тыптып, өскүүрүнүң талазы-биле бөлүк шинчилел ажылдары дээш.

4. Москваның 2-ги Н. И. Пирогов аттыг күрүнениң медицина институдунуң кафедра эргелекчизи, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының корреспондент-кежигүнү Виктор Сергеевич **Савельевке**, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының А. В. Вишневский аттыг хирургия институдунуң салбыр эргелекчизи, ССРЭ-ниң медицина академиязының корреспондент-кежигүнү Николай Иванович **Краковскийге**, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының чүрек-дамыр хирургиязының А. Н. Бакулов аттыг институдунуң салбыр удуртукчузу, медицина эртемнериниң доктору Анатолий Владимирович **Покровскийге**, клиниктиг болгаш дуржулга хирургиязының Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң салбыр удуртукчузу, медицина эртемнериниң доктору Марат Дмитриевич **Князевке**, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының чиңгине кежигүнү Антонин Николаевич **Филатовка** — өкпе болгаш ооң дамырларынга кезип, эмнээр болгаш пластиктиг операцияларны кылып, ону клиниктиг практикага ажыглааны дээш.

5. Килдис начальниги Кестутис Эдвардович **Баранаускаска**, техниктиг эртемнер кандидаты Кестутис-Ионас Петрович **Даидоликаска**, кол инженерниң оралакчызы Арунас Эдмундович **Кайриске**, кол конструктор Томас Антонович **Петрейкиске**, техниктиг эртемнер кандидаты, кол метролог Леонас-Гитис Бронюс **Лазенаска**, кол технолог Юрий Владимирович **Мальковка**, лабораториялар начальниктери Витаутас Юозо **Блюдюска**, Ионас-Альтирдас Пятро **Садауска**, техниктиг эртемнер кандидаты, цех начальниги Наримантас Владо **Жутаутаска**, Ф. Э. Дзержинский аттыг станок кылыр заводтуң ажылдакчылары Моисей Яковлевич **Кашепавага**, (демир кезер станоктарның эртем-шинчилел дуржулга институдунуң лаборатория эргелекчизи), автоматчыдылга болгаш хыналда херекселдериниң база электро-эрозиялыг дериг-херекселдериниң төлевилелиниң талазы-биле конструктор бюрозунуң килдизиниң начальниги Сергей Сергеевич **Подлазовка** — ажылдап, кылырының угшинин бөдү тып, чазыг чок күүседир херекселдерниң комплекзин кылып тургугасканы болгаш ажыглалга киирген дээш.

6. Килдис эргелекчизи, ажылдың удуртукчузу Борис Дмитриевич **Никитинге**, техниктиг эртемнер кандидаты, лаборатория начальниктери Андрей Николаевич **Авдуловка**, Любовь Ильинична **Залкиндиге**, килдис эргелекчизиниң оралакчызы Борис Давидович **Нечецкийге**, улуг инженерлер Владимир Иванович **Карповка**, Сергей Васильевич **Кошлевке**, «Станкоконструкция» заводтуң кол инженери Виктор Георгиевич **Буслаевке**, Москвада координат-чондурулга станоктары заводунуң бюро удуртукчузу Екатерина Афанасьевна **Шиловага**, техниктиг эртемнер доктору, метрологияның Д. И. Менделеев аттыг Бүгү-эвилел эртем-шинчилел институдунуң улуг эртем ажылдакчызы Мечислав Леонтьевич **Бржезинскийге**, ол-ла институттуң килдис удуртукчузу, техниктиг эртемнериң кандидаты Леонид Карлович **Каякка**, техниктиг эртемнер доктору Александр Павлович **Владзиевскийге**, слесарь-механик Николай Иванович **Махровка** — узунун хемчээриниң онза шын болгаш үлегер-чижектиг чүүлдерин база оларны кылырынга болгаш аттестацияларынга херек нарын дериг-херекселдерни тургузуп, бүдүрүп үндүргени болгаш үлетпүрге ажыглалга киирген дээш.

7. Автоматиканың КБК-ның Дзержинский салбырының эргелекчизиниң оралакчызы Леон Николаевич **Артпвенкога**, техниктиг эртемнер кандидаты; директор Михаил Александрович **Тюревке**, техниктиг эртемнер кандидаты, кол инженер турган Александр Николаевич **Буровка**, химия эртемнериниң кандидаты, Яков Иванович **Яшинге**, килдистер эргелекчилери Борис Григорьевич **Второвка**, Эдуард Викторович **Ильинге**, секторлар эргелекчилери Лев Васильевич **Заходскийге**, Валентина Михайловна **Люлинага**, техниктиг эртемнер кандидаты, кол конструктор Владимир Ильич **Калмановскийге**, кол инженер Юрий Семенович **Савиновка**, килдис эргелекчизиниң оралакчызы Игорь Михайлович **Савиновка**, радиомонтажник Николай Александрович **Седовка** — «Цвет» дээр аналитиктиг газ хроматографтарны тургускаш, хөй-биле бүдүрүп үндүргени болгаш улус ажыл-агыйынга ажыглааны дээш.

8. Частыышкын камгалалының болгаш руда электри дериг-херекселдериниң Бүгү-эвилелдиң эртем-шинчилел, төлевилел конструктор болгаш технологтуг институдунуң ажылдакчылары. Тираспольдуң электри машиналары кылыр заводунуң кол инженери Отто Робертович **Герге**, техниктиг эртемнер кандидаты, сектор эргелекчизи Владимир Федорович **Горягинге**, кол конструктор Леонид Александрович **Збарскийге**, бөлүк эргелекчизи Михаил Григорьевич **Жабровка** техниктиг эртемнер кандидаты, лаборатория эргелекчизи Владимир Кузьмич **Коробовка**, техниктиг эртемнер кандидаты, директорнуң оралакчызы Анатолий Иванович **Кубракка**, техниктиг эртемнер кандидаттары, килдистер эргелекчилери Иван Григорьевич **Ширшинге**, Анатолий Кириллович **Шубинге**, Первомайскиниң Карл Маркс аттыг электромеханиктиг заводунуң директору Александр

(Уланчызы 4-кү арында).

Ноябрь 10 — Совет милицияның хүнү

БИЛИИН, КҮЖҮН БЭЭРИНГЕ БЕЛЕН

Улусчу милиция Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилээниниң соонда, үш хонганда, Владимир Ильич Лениннин инициативазы-биле тургустунган. Бо чылын совет улус Милиция хүнүн Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXV съездизин төлептиг уткуур дээш ажыл-агыйжы болгаш политиктиг улуг көдүрлүүшкүннүң байдалында демдеглеп эрттирип турар.

Амгы үеде Тыва АССР-ниң иштики херектер органнары СЭКП-ниң XXV съездизиниң болгаш партияның база чазактың сөөлгү чылдарда хүлээп алган шиитпирлерин боттандырар дээш шудургу ажылды чорудуп турар. Министерствонуң бодунда болгаш районнарда иштики херектер органнарының хөй кезиинде дежурный бөлүктерин эде тургускулаан болгаш чамдык иштики херектер органнарында чаа дежурный бөлүктерин немээн.

Оон аңгыда милицияның шимченгир бөлүктери болгаш төпчүткен профилактика пунктулары районнар аайы-биле чер-черлерде тургустунган болгаш ажылдап турар.

Сөөлгү чылдарда милиция ажылдакчылары бистиң республиканың хоорайларында болгаш районнарында партия организацияларының удуртулгазы-биле социал хөгжүлдениң планнарынга үндезилээш, профилактиканың комплекстиг планнарын ажылдап кылып, боттандырып турар. Ол планнарда партия, совет, профэвилел, комсомол организацияларының, администрация, ажыл-агый органнарының база хөй-ниитиниң бир демниг боттандырар хемчеглерин киирип турар.

Республиканың дыка хөй бүдүрүлгелеринде, албан черлеринде, организацияларда, колхозтарында, совхозтарында профилактика активын калбаа-биле ажыглап турар апарган.

Амгы үеде бистиң республиканың хоорай, суурларында 23 дааныр пунктулар болгаш чоннуң чурттап турар черлериниң аайы-биле 122 профилактика чөвүлелдери ажылдап турар. Ында 8527 улусчу дружиначылар хаара туттунган болгаш дыка хөй эш-хуузунуң суду ажылдап турар.

Милиция-биле хөй-ниитиниң бир демниг, чаңгыс аай уг-шиглиг ажылдап турарының түңнелинде чаа хевирлерниң профилактика ажылдары Таңды районнуң Хову-Аксы суурда, Дуржулга станциязында, Каа-Хем районнуң Бүрен-Хемде, Бии-Хемниң Сушь суурда, № 585 КМК-да, өске-даа черлерде эки тургустунган.

Хөй-ниитиниң корум-чурумун болгаш социалистиг өнчүнү камгалаарынга милиция органнарының нарын болгаш берге ажылында могаг-шылаг чок ажылдап турарларның саны бисте көвүдээн. Оларның аразында онаашкан ажылынга ак сеткилдиг, кызымаккай болгаш үре-түңнелдиг ажылдап турар мурнакчыларны байырлалдың хүнүнде демдеглээри өөрүнчүг. Таңды райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң инспектору, милицияның капитаны Ш. С. Иргит, Өвүрнүң иштики херектер килдизиниң чолаачызы, милицияның биче сержантызы О. К. Маадыр-оол, Кызыл хоорайның иштики херектер килдизиниң ажылдакчызы милицияның капитаны Ф. Д. Нугис, Каа-Хемниң дежурный бөлүктүң инспектору, милицияның биче лейтенантызы Г. А. Самарин, Бии-Хемниң ИХК-ниң начальниги, милицияның капитаны Р. Г. Аитов, ИХМ-ниң инспектору, милицияның капитаны М. Т. Сертип, Тес-Хемниң иштики херектер килдизиниң улуг инспектору, милицияның лейтенантызы Б. К. Делег, Улуг-Хемниң иштики херектер килдизиниң ОБХСС инспектору, милицияның лейтенантызы И. Н. Доржу болгаш өске-даа эштерниң аттарын чоргаарал-биле адап турар бис.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы чылында, бүгү совет чуртта ышкаш, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарыш республиканың иштики херектер органнарында база калбарган. Оон түңнелдерин квартал санында үндүрүп турар. Үшкү кварталда социалистиг хүлээлгелерни эки күүседкен коллективтерге Таңды райкүүскомунуң иштики херектер килдизи, Каа-Хемниң таңныыл камгалал салбыры, Туранның өртке удур ажыл талазы-биле отряды хамааржыр.

Бөгүн, Совет милицияның хүнүнде, СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң «Милицияның ажылдакчыларын эки кадрлар-биле бжыглаар» деп доктаалының тодаргай анализин кылып көөрге, организастыг ажыл-чорудулгавыс эде тургустунган, милицияның бүгү адырларының ажылының стили болгаш методу быжыглаттынып турар. Тоску беш чылдың сөөлгү чылында милицияның органнарынга улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларындан, партия, совет, комсомол болгаш өске-даа хөй-ниити организацияларындан ажылдакчылар келгилээн. Чижээлээрге, 1975 чылдың баштайгы чартында милицияга 200 хире чаа ажылдакчылар кирген. Оларның 71 хуузу коммунистер, комсомолчулар болгаш милицияның ортумак, дээди өөредилге черлеринден база шериг албанындан келген оолдар, кыстар боор турар.

Совет милицияның 58 чыл болган оюн демдеглеп, анаа чедип алган көргүзүглеривис дугайын чугаалап тура, моон соңгаар бистиң мурнувуста ам-даа шиитпирлээрин негеп турар айтырыглар бар деп чүвени тода билип турар бис. Ону амыдыралга боттандырар дээш, милиция ажылдакчылары бүгү арга-дуржулгавысты, билиивисти бээринге белен бис.

С. ЧАКАР,
Тыва АССР-ниң иштики херектер министри.

ПРОФЕССИЯ ЫНЧААР НЕГЭЭР

Республиканың иштики херектер органының ажылдакчыларының ажылы нарын. Бот-боттарындан ырак турар суурлар, фермалар, малчын одарлар, машина четпес кадыр-берт оруктар, тус черниң кадыг-шириин бойдузу оларның ажылын улам нарыыдадыр. Суур, район, хоорай бүрүзү дүрген кылып чорудар шалыпчы байдалга салдар чедирер тускай онзагай шынарларлыг. Ынчалза-даа милиция ажылдакчызы кандыг-даа байдалда кем-херек үүлгедиишкиннерин илередип тывар, ону бөлдурбазының хемчеглерин баш удур алыр ужурлуг. Чүге дээрге ооң шилип алган профессиязының негелдези ындыг.

Таңдының ИХК-ниң улуг инспектору капитан Шимит Сарыгбаевич Иргиттиң ажылы макталдыг. Ооң киржилгези-биле, эрес-дидим, чогаадыкчы сагынгыры-биле дыка хөй херектер илереттинген.

— Бистиң ажыл-херээвиске бүгү бодун бердинген кижи ажылдап шыдаар. Истелге килдизиниң байысаакчызының ажылы нарын болгаш хөй талалыг — деп, ол чугаалаар.

Ш. С. Иргит бодунуң ажылынга хынап илередир херекке хензиг-даа салдарлыг чүүлдерни удур-дедир дүүштүрүп турган, оларның ханы анализин тургузуп шыдаар, кем-херек үүлгедиишкиннериниң болган боттуг барымдааларын ылаптыг тодарадып, баш удур шын дегаашкыннарны кылып билир кижи.

Иргиттиң улус чон-биле ижин-кара чок чугаалажып билир эвилең-ээлдек чоруу ооң ажылынга база дузалап чоруур. Кызыл-Арыг суурга болган херекти ол ынчаар истеп тыпкан. Өлген кижиниң мага-боду бажыңының иштинге чыткан. Кым-бир кижиниң бурудадыр хире барымдаа көзүлбес. Улус-биле чугаалажы бээрге ооң мурнунда кежээ ол бажыңга арагалаашкын болганы илерээн. Суурнуң чурттакчыларының дыңнадыындан кижи өлүрген кижиниң хевир-дүрзүзүн, кеткен хевин айтырып алган. Кем-херек үүлгедикчизи ол-ла хүн туттурган.

Шимит Сарыгбаевич бо хевирлиг херектерни чаңгыс эвес удаа илередип, шын истелгени чорудуп келген. Үре-түңнелдиг эки ажылы дээш «Милицияның тергиини» атты тывыскан.

Капитан Ш. Иргиттен ажылының чажыдын айтырарымга, ол мынча дээн:

— Милиция ажылдакчызы кижи эң-не шынчы, шыдамыккай турушту, даалга бүрүзүн ак сеткилдиг күүседир, кижилерни эки билир ужурлуг.

В. САННИКОВ,
Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң полит-кижизидилгелиг ажыл талазы-биле килдизиниң инструктору, милицияның капитаны.

ЧУРУКТА: Ш. С. Иргит.
Авторнуң тырттырган чуруу.

Берге даалга

Суггур чаъс чамдыкта мырыңай демир-хууңдан куткан чүве ышкаш, дам барып турган. Турушту солуур дээрге даң адып, чер чыраан. Мурнуу чарыында кезек бөлүк харагантыг, солагай талазында шуулурадыр агып бадып чыдар хемниң ындында калбак ногаан ээзим. Ийи өгнүң ортузунда чадагай кажаа чанында инектерни имир каксы көөрге улуг-биче хемчээлдиг кара даштар сагындырар. Милицияның улуг сержантызы Данзынның мурнунда салдынган сорулга чаңгыс — онза айыылдыг херек үүлгеткеш, каш хонук бурунгаар истелге черинден дезип чоруткан аар кем-херек үүлгедикчизин холга киирип алыры.

Дургуннаан кижи аалынче ийи хонук ажыр келбээн. Данзын хараганнар арaзында хайгааралда хевээр. Ок-боо-биле чепсегленген кемниг херек үүлгеткен кижини холга киирип, ыяап-ла тудуп албаан шаанда дедир ээп болбас деп даалганың негелдези Данзынның аштап-суксаанын, мога-шылаанын намдадып, хензиг-даа када кичээнгейин кошкатпазынче кыйгырып турган. Шагдыр-оол Донгакович соңгаарладып болбас далаштыг онаалганы ап тура, баар оруктуң кадыг-бергезинче, кылыр ажылдың нарын харысалгалыынче сагыш салыр дээш бажыңынче безин барбайн, магазинден чаңгыс хлеб садатыртып алгаш аъттаныпкан.

Өглер базырыда бөлүк хараганнар арaзындан өскээр кайнаар-даа үнүп болбас, хайгааралды чорудар чаңгыс эптиг чер ол. Ону милиция ажылдакчылары Данзынга чагааш, чүгле ынчаар хөделирин аразында дугуржуп сүмелешкен. Күш-хүнезин төнген. «Шагдаа ажылын чүге-ле шилип алдым» деп берге бодалдар чамдыкта сагыш-сеткилди өйдүктүрүп кээр. Ынчалза-даа: «Чок, чоннуң ээс хүн дег чырык чаагай амыдыралынга шаптыктап, оларның дыжып, эрге-ажыын бодавас тоңчы, дүржок-дерзии, оор, хулиган кижилер-биле эптеш чок демисежир, ооң бүгү-ле хевирлеринге удур чаныш-сыныш чок туржур...» дээн чырык хөөннер Шагдыр-оол Донгаковичиниң сергедиптер.

Хайгыылдың үшкү дүнезинде даң хаязының мурнуу чарыында аъттыг кижи хемни кешкен, ийи өгнүң артында өгге аъдын баглааш, кире дүшсе-даа дораан үнүп келгеш, катап-ла ээзим иштинче аъжытталып кире берген. Шагдыр-оол Донгакович өрү туруп хөндүрлүр дээрге ооң узун шыырак дүрт-сыны чавыс хараган кырынга дораан-на бедип үнүп кээр. Чайгы хүн кам чок хаарып, оя чип, изидип туруп бээрге кагып, суксаан кижиге халаазанчыг бергези дам баар.

Уйгу-дыш чок дөрт дугаар дүн ээзим ээнде аалдың кырынга дүжүп келген. Дүн ортузу эрте дүжүп чорда, караңгы ыржымны хемде аът даванының даажы үрепкен. Аалдың ыттары ээрипшпаан, дааш үнген угже туруптуланы бергеннер.

Черле сезиглиг, кезээде белен орган Данзын баш удур бодап алганын ёзугаар караңгыны ажыглап, хараганнар иштп-биле кудуйун алгаш, маңнааш, ооң дүүн кирип турган өөнүң артынга чаштына бергеш, маңнаар безин чай болбаанда, дургун ээринден дүжерге, эзеңгизи кыңгырт дээн.

— Тур! Холуң көдүр!—дээн Данзынның сүртенчиг үнү чаңгыланган соонда, кем-херек үүлгеткеш, ооң чайлаар сорулга-биле хоругдалдан дезип чоруй барган кижи коргуп сүртээниннден чуну-даа канчаар аайын тыппайн, чүгениниң тынын салыпкаш, ол-ла черинге көжээлени хона берген. Данзын карак чивеш аразында даалганы күүседип, аваангыр кашпагайы, мөгешыраа-биле хөй шүүт үндүрүп дескен эрни холга киирип алган.

Арысканга болган бо таварылга ышкаш нарын, берге болуушкуннар Ш. Д. Данзынның ажыл-херээнге хөй удаа болгулаан.

Ол Улуг-Хем районнуң ИХК-ның начальнигиниң кабинединге 1963 чылдың күзүнүнде бир-ле дугаар артап кирген. Ынчан ааа:

— Кандыг херектиг чор силер? — деп, улуг лейтенант дужаалдыг кижи шала шириин хөөнүг айтырыг салган.

— Ажыл айтырып чор мен—дээш, Данзын артында үнү сиреңейни берген ышкаш боорга, хейде-ле куду көргеп. Чугаа чоорту хөнүгүп, ийи кижиниң аразынга ижин-кара чогу-биле эгелээн. Данзынның ширинзинип, сестип орган кижизи аажок бөдүүн, амыдыралды үнелеп билири-даа кончуг боорга, милицияга ажылдаксаан күзелин бирден бирээ чокка тө каап берген.

Начальник туруп келгеш, аптара дег улуг хөректиг, шыылгыр кызыл борбак хүрең шырайлыг, делгем мөге эгиннерлиг, күдер шыырак аныяк эрниң эктинче часкааш, мынча дээн:

— Эртем-билииниң ам-даа бедидип, кежээки школага өөрениринден сүмелевишаан, милицияның анаа дайынчызы кылдыр ажылга хүлээп ап, амыдырал, ажыл херээнерге чаа чедиишкиннерни күзедим.

Оон бээр ам он ажыг чылдың аалдын күзү солчуп эрткен. Амы-тынга безин кыжанып болгу дег ооң нарын он-он даалга күүсеттинген. Ол үе Ш. Данзынның чүрээниң изиг күзели-биле шилип алганы ажылының уг-шиин билип, хыын тыпканының, өзүлдениң, өөрүшкү-чоргааралдың чылдары болур.

Ажылынга мергежээн милиция ажылдакчызы Ш. Д. Данзынның адын үлегерлиг ажылчин дээш ССРЭ-ниң ИХМ Хүндүлел дептеринге киир бижээн. Ооң-биле кады Совет милицияның тергиини деп бедик аттың эдилекчизи, 1967 чылда «Күш-ажылга шылгарал дээш» болгаш «Совет милициязының 50 чылы» деп юбилей медальдары-биле шаңнаткан.

Д. САЛЧАК,
«Шынның» корр.
ЧУРУКТА: Ш. Д. Данзын.
В. САННИКОВТУҢ фотозу.

ССРЭ-ниң 1975 чылдың эртем болгаш техника талазы-биле Күрүне шаңналдарын тыпсыр дугайында

(Уланчызы. Эгези 3-кү арында).

Матвеевич **Ильинге**, ССРЭ-ниң хөмүр-даш үлетпүрүнүң министерствозунуң эргелел начальниги Владимир Григорьевич **Сидоровичиге**, Харьковтуң Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 50 чылы аттыг электри-механиктиг заводунуң кол конструктору Виктор Григорьевич **Смальга**, Сибирьниң аар машина кылыр заводунуң кол инженериниң оралакчызы Адольд Андреевич **Тарасюкка** — хөмүр-даш, химия болгаш нефть болбаазырадыр база үлетпүрнүң өске-даа адырларынга ажыглаар 100-тен 2000 чедир квт күштүг частыышкын болбас (часылбас) асинхроннуг электри шимчедикчилерин тургузуп, бүдүрүлгеге шиңгээткени дээш.

9. Төлевилелдиң кол конструктору, Алексей Иванович **Головинге**, кол инженер Юрий Викторович **Леухинге**, ТКБ-ниң ажылдакчылары төлевилелдиң кол тудугжузу Юрий Михайлович **Лыхинге**, директор Петро Петрович **Потаповка**, судно кылыкчыларының бригадири Федор Сидорович **Полевщиковка**, Тюменьниң судно кылыр заводунуң ажылдакчыларынга, техниктиг эртемнериниң кандидады, турбо-тудугнуң төлевилел бюрозунуң кол конструкторунуң оралакчызы Николай Кузьмич **Кухтога**, завод директору Николай Григорьевич **Цыбаньга**, көжер электри станцияларының күрүнениң эвилел бүдүрүлге цегиниң улуг мастери Григорий Абрамович **Моргулёвка**, Магадан районнуң энергетиктиг эргелелиниң эргелекчизи Александр Николаевич **Осмоловскийге**, Судно тудуушкунунуң үлетпүрүнүң министерствозунуң эргелел начальниги Лаврентий Петрович **Маланченкога**, ССРЭ-ниң энергетика болгаш электрижидилге министриниң оралакчызы Владимир Николаевич **Будённыйга**, инженер-судно тудукчузу Петр Иосифович **Цыганковка** — «Соңгу чүктүң херели» дээр эштип чоруур электри станцияларны тургузуп, ажылдадып база ажыглаар болгаш ССРЭ-ниң соңгу-чөөн талазында эң ырак-узак районнарны электри-биле хандырар улуг ажылды кылганы дээш.

10. «МЭЛЗ» каттыжышкынның чиңгине директору Василий Иванович **Виноградовка**, ОКБМ-ниң килдистер начальниктери Соломон Иссакович **Бродскийге**, Валерий Георгиевич **Пуховка**, Леонид Львович **Хасковичиге**, КВК-ның килдизиниң начальниги Александр Михайлович **Украинскийге**, Москваның электри вакуум приборларының ажылдакчыларынга, электроника үлетпүрүнүң министриниң оралакчызы Сергей Васильевич **Илюшинге**, «Хроматрон» заводтуң килдис начальниги Людмила Ивановна **Босинага**, электроннуг машина тудуушкунунуң заводунуң кол инженери турган Роберт Максимович **Безсалькога**, ол-ла заводтуң эптекчи-слесарьларының бригадири Николай Михайлович **Силичиге**, инженер-электрик Алексей Александрович **Ковалёвка**, эдикчи Александр Терентьевич **Мишустинге** — өңнүг кинескоптарны бүдүрүп үндүрериниң автоматтыг технологтуг дериг-херекселдериниң чуртка бир дугаар комплексизин кылып, белеткээни болгаш ажыглалга киргени дээш.

11. «Днепрошахта тудугнуң» № 4 комбинадының шахта тудуг эргелелиниң начальниги Олег Иванович **Авраменкога**, ол-ла комбинаттың Барын-Донбас шахтазының проходчиктер бригадазының бригадири Василий Иванович **Бубновка**, «Степная» шахтаның участок начальниги Иван Дмитриевич **Войтовичиге**, «Юбилейная» шахтаның арыглал забойунуң ажылчыннарының бригадири Иван Максимович **Глуходедке**, ол-ла шахтаның кол инженери Георгий Васильевич **Шатовка**, «Терновская» шахтаның кол механигиниң дузалакчызы Василий Никифорович **Козыревке**, «Павлоград хөмүр-даш» трестиң ажылдакчыларынга, «Павлоградская» шахтаның проходчиктер бригадазының бригадири Анатолий Иванович **Макагонга**, ол-ла трестиң эргелекчизи турган Петр Ильич **Маросинге**, Днепропетровскиде Артем аттыг даг институдунуң лаборатория эргелекчизи, техника эртемнериниң кандидады Николай Трофимович **Гришкога**, шахталар төлевилээр талазы-биле күрүнениң төлевилел институдунуң директору Глеб Станиславович **Пиньковскийге**, ол-ла институттуң кол инженериниң оралакчызы Владимир Сергеевич **Мочковка** — Барын Донбастың онза нарын даг-геологтуг байдалдарынга хөмүр-даштыг чаа черниң үлетпүрге улуг ажыктыы-биле шиңгээткени дээш.

12. Магнитогорскиниң В. И. Ленин аттыг металлургия комбинадының каң эзилдирер бүдүрүлгезиниң начальниги турган Вадим Григорьевич **Антипинге**, лаборатория начальниги, техника эртемнериниң кандидады Валентин Федорович **Сарычевке**, цех начальнигиниң дузалакчызы Юрий Борисович **Снегиревке**, улуг мастер Валерий Сергеевич **Плошкинге**, ол-ла комбинаттың ажылдакчыларынга, кара металлургияның И. П. Бардин аттыг Төп эртем-шинчилел институдунуң лаборатория эргелекчизи, техника эртемнериниң доктору Лев Матвеевич **Ефимовка**, Череповецтиң металлургия заводунуң директору турган Анатолий Иванович **Бородулинге**, кол инженери Игорь Михайлович **Коноваловка**, цех начальниги Владимир Иолевич **Красовицкийге**, цех начальнигиниң дузалакчызы Константин Дмитриевич **Мокрушкинге**, ол-ла заводтуң ажылдакчыларынга, Кара металлургияга каң кудар болгаш каң өөр бүдүрүлгени төлевилээр талазы-биле күрүнениң эвилел институдунуң кол инженериниң оралакчызы Лев Иванович **Козловка**, Металлургия заводтары төлевилээр талазы-биле күрүне институдунуң килдис начальниги турган Николай Дмитриевич **Лоторевке**, техника эртемнериниң доктору Кирилл Михайлович **Трубецковка** — металлургия үлетпүрүнге каң эзилдирер ийи ванналыг печкаларны болгаш оларга каң эзилдирериниң технологиязын чогаадып кылганы болгаш бүдүрүлгеге шиңгээткени дээш.

13. Кол специалист Вадим Всеволодович **Вдовиченкога**, кол инженер Станислав Борисович **Матвеевке**, бөлүк удуртукчузу Арстан Сайлаубаевич **Кайнарбаевке**, архитектура-конструктор мастерскаазының удуртукчузу Владимир Зеликович **Кацевке**, «Алма-Атагипрогор» күрүнениң төлевилел институдунуң ажылдакчыларынга, «Мостопромдорстрой» трестиң эргелекчизи Всеволод Андреевич **Лебедихинге**, кол инженер Борис Павлович **Яглинскийге**, кол инженерниң оралакчызы Грач Акопович **Хачатуровка**, ол-ла трестиң ажылдакчыларынга, Казахстанның В. И. Ленин аттыг политехниктиг институдунуң доцентизи, техника эртемнериниң кандидады Эдуард Лазаревич **Лихтенштейнге**, Казах ССР-ниң автомобиль оруктарының министри Леонид Борисович **Гончаровка**, Казахстанның Компартия ТК-зының килдис эргелекчизи Леонид Георгиевич **Жуковка** — Медеоның бедик даглыг спорт комплекизин тургусканы дээш.

14. Ленинградтың «Север» пөс-таавы-галантерея бүдүрүлге каттыжышкынының бүдүрүлге начальниги, ажыл удуртукчузу Лев Львович **Плоткинге**, ол-ла каттыжышкынның директору Ольга Федотовна **Михайловага**, С. М. Киров аттыг Шериг-медицина академиязының кафедра начальнигиниң оралакчызы, медицина эртемнериниң доктору Лев Валерьевич **Лебедевке**, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының чүрек-дамырның А. Н. Бакулаев аттыг институдунуң лаборатория удуртукчузу, медицина эртемнериниң доктору Наталья Борисовна **Дубровага**, Травматология болгаш ортопедияның Н. Н. Прироров аттыг төп эртем-шинчилел институдунуң лаборатория эргелекчилери, медицина эртемнериниң докторлары Илья Аронович **Мовшовичиге**, Павел Иванович **Буренинге**, трикотаж үлетпүрүнүң Ленинградта бот-орулгачарылгалыг күрүне үлетпүр каттыжышкынының директору турган, техника эртемнериниң кандидады Владимир Николаевич **Филатовка** — медицинага херегээр аргып кылган тускай кылыгларны чогаадып, оларның технологиязын ажылдап кылганы болгаш бүдүрүлгеге шиңгээткени дээш.

III. ӨӨРЕДИЛГЕ НОМНАРЫ ДЭЭШ

а) Дээди өөредилге черлеринге

1. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының В. А. Стеклов аттыг институдунуң математика килдизиниң эргелекчизи, академик Лев Семенович **Понтрягинге** —1974 чылда парлаттынган «Бөдүүн дифференциалдыг деңнелгелер» (дөрткү үндүрүлгези) деп өөредилге ному дээш.

Москваның И. М. Сеченов аттыг бирги медицина институдунуң кафедра эргелекчизи ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының чиңгине кежигүнү Виктор Иванович **Стручковка** —1972 чылда парлаттынган «Ниити хирургия» (үшкү үндүрүлгези) деп өөредилге ному дээш.

б) Тускай ортумак өөредилге черлеринге.

1. Москваның Орджоникидзе аттыг авиация прибор тудуу техникумнуң башкылары турган Виталий-Яков Фишелевич **Барканга**, Василий Константинович **Ждановка** —1972 чылда парлаттынган «Радио хүлээп алыр тургузуглар» (дөрткү үндүрүлгези) деп өөредилге ному дээш.

**СЭКП Төп Комитединиң секретары
Л. БРЕЖНЕВ.**

**ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы
А. КОСЫГИН.**

ШАЛЫПЧЫ АЖЫЛДАРЖЕ

Тыва АССР-ниң кинофикаторлары бо хүннерде көскү чедиишкиннерни чедип алган: республиканың кинофикациязының болгаш кинопрокадының коллективтери тоску беш чылдың планын хуусаа бетинде — 1975 чылдың сентябрь 10-да күүседипкен. Олар болза күрүнениң кино четкизиниң Бүгү-россия социалистиг чарыжынга бо чылдың дургузунда ийи катап тиилекчилер болуп үнгеннер. Ынчангаш ылаңгыя бо чылдың ийиги кварталында РСФСР-ниң Күркинозунуң болгаш культура ажылдакчыларының профэвилел ТК-зының шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан.

Үшкү кварталга хамаарыштыр Бүгү-россия социалистиг чарыштың түңнели удавас үнер ужурлуг. А бистиң республиканың иштинге чарышты ап көөрге, Улуг-Хем районнуң кино четкизиниң дирекциязы чарышка бирги черни алган болгаш Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң база облпрофчөвүлелдиң шилчиир Кызыл тугу-биле шаңнаткан боор турар. Чарышка Хайыракан суурда киномеханик П. Е. Ендан, районнуң Культура бажыңында Е. А. Дурновцева, Чаа-Хөлдүң көдээ Культура бажыңында В. Ч. Кенден олар мурнакчылар болган. Чаа-Хөлде кино пропагандазын чонга эң-не таарыжыр кылдыр тургускан. Чолаачы-киномеханиктер Н. С. Могильников болгаш Д. А. Букатов олар база үлегерлиг ажылдап турар. Олар болза хойжу турлаг бүрүзүнге совет кино уран чүүлүнүң чогаалдарын өй-шаанда чедирип, ол чымыштыг ажылдың кижилеринге улуг өөрүшкүнү чедирип турарлар.

Чарышка ийиги черни Бай-Тайга районнуң кинофикаторлары ээлээннер. Бо районда киномеханиктер С. И. Дамбыл, К. А. Иргит, К. С. Оскур олар эки түңнелдерни чедип алганнар. Бо эштерниң кайызы-даа кино чогаалдарын пропагандалаар талазы-биле улуг ажылды кылып турар, ынчангаш олар коммунизмниң, интернационализмниң идеяларын чонга нептередип, улуг ажылды кылып турарлар.

— Кино уран чүүлүнүң чепсээ-биле чоннуң ортузунга кижизидилге ажылын калбартып, чоннуң бо талазы-биле бедик негелделерин долузу-биле хандырары — бистиң хүн бүрүдеги хүлээлгевис болур — деп, Бай-Тайгада Сарыг-оол Иргитович Дамбыл чугаалап турар.— Кино уран чүүлү партияның идеология талазы-биле чидиг чепсектериниң бирээзи болганда, бо талазы-биле чон ортузунга кылыр ажылдарывыс бедик деңнелге турар ужурлуг. Ындыг болганда, бистиң ленинчи Коммунистиг партиявыстың ам болур XXV съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбартып турар бо хүннерде кинофикаторлар бистер база, бүгү совет кижилер-биле бир дөмей, тоску беш чылдың доозукчу чылында улам көдүрлүүшкүннүг ажылдап, бүгү совет улустуң коммунизм тургузуушкунунуң талазы-биле ажыл-херээнге үлүүвүс киирер дээш бүгү күжүвүстү, билиивисти берип ажылдаар бис.

— Чарыштың сорулгазы — хожудап турарларны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрүп тургаш, ниити бедик түңнелдерни чедип алыры болур деп бодал-биле ажылдап, ооң одун улам калбаа-биле кыпсыр дээш ажылдаары черле бодунуң эки түңнелин бээр, чарыш болза кандыг-даа ажылды дүргедедиринге улуг быра болур — деп, киномеханиктер-биле чугаалажырга ындыг бодалдарын чугаалап турарлар. Бо хүннерде кино четкизиниң ажылдакчылары — СЭКП-ниң XXV съездизин төлептиг уткуур дээш шалыпчы ажылдап турар.

С. САЛЧАК.

„ДЕРСУ УЗАЛА“ ЭКРАНДА

Дүнеки дүмбей эзим ортузунда чалбыыштыг одаг. Ооң кыдыында Арсеньевтиң отряды дыштанып чыдар. Эзимниң ыржымын хенертен бир-ле шимээн үрептер. Аян-чорукчулар отту чаштап, «адыг келген бе?» дижип дүүреп үнер. Кижи бүрүзүнүң холунда боо белен. Дааш үнген черден кижи ыяды дыңналыр. Хөлзээзин чавырлыр. Үвүр-савырын чүктеп алган чолдак сынныг аңчы ашак одаг кыдыынга долдаш-долдаш базып келгеш, чүктешкизин дүжүргеш, даңзазын кезек-биле кыпсып, чугааланып тазиплап олурар. Тайга-таңдының оглу Дерсу Узала бо-ла болгай.

Дырбыл-дырбыл сегел салдыг, кажар угаанныг, сыгдыгыр карактарлыг, хөректээш ышкаш чолдак хептиг, чымчак идиктерлиг, шала чаяңнааш кылаштыг Максим Мунзук делгем экранныг өңнүг кинога ынчаар көстүп келир.

— Кандыг сөөк кижи силер? —деп, казактарның айтырыынга ол «гольд» деп харыылаар.

— Узала деп аймак уктуг кижи мен. Адым Дерсу Узала — деп, ол чугаалаар.

— Бо черниң топографтыг шинчилелин кылыр дээш келген аян-чорукчу улус бис, биске орук баштакчызы болуп көрүңер— деп, Арсеньевтиң дилээнге ол чөпшээрежир.

Ырак Петербургтан келген орус эртемден биле тайга чурттуг ийи кижи бот-боттарынга хадың биле шиви ышкаш дөмейлешпес-даа болза, кадыг-бергени кады көрүп чорааш, кайгамчык найыралдыг апаарын, бойдус биле кижиниң харылзаазын кино уран чүүлүнүң бөдүүн дылы-биле кижи бүрүзүнге чедир чугаалап бээр сорулганы кинонуң режиссеру Акира Куросава бодунуң мурнунга салган. Ол кадр бүрүзүн төндүр чураан чурук дег шилип тургаш, өң, хевир талазы-биле онза тода кылдыр тургускан. Чөөн чүктүң алдын күзү, күчүлүг чазы, шириин кыжы, аң, куш байлаа экранга кончуг тода дириг-биле көстүр.

Арсеньевтиң ролюн мергежилдиг кино артизи Юрий Соломин бүзүрелдиг ойнап турар. Ол мурнунда киноларда дег шериг хептиг, чүгле эрин салдыг. Эртемден аян-чорукчунуң бөдүүн кижилерге чылыг сеткилдиин, бойдустуң халаптарындан коргуш чок эрес-дидим, шудургузун магадап көөр бис. Ол тайганың чажыттарын эки билир Дерсу-биле бо-ла сүмелешкен чоруур. Дерсу ажык сеткилдиг аңчы. Ол чүнү-даа тайганың шыңгыы хоойлулары-биле хемчээп, аңаа чижеглеп чугаалаар. Малгаш-баларлыг, тулаалыг эзимнерни, шораанныг кадыр-берттерни, шапкын хемнерни кежир ол Арсеньевтиң отрядын эдертип чоруур. Ол кавыргаан уу-биле Уссурийниң коргунчуг араатаны парны боолапкаш, бодунуң улузунуң пар атпас чаңчылын үрепкенинге тергиин хомудаар. «Амба мени, уйгу-дүжүмде диирең дег, истеп-сүрүп чоруп берди, сагыш амыравас болдум, капитан» — деп, ол Арсеньевке чугаалаар.

Дерсу — Арсеньевтиң шынчы өңнүү. Ханка хөлүнүң кырынга дүн чара аза бергеш ол сагыңгыр чоруу-биле эжиниң тынын алыр. Долганыр хараалчалыг доштуг хөлге аскан улуска чаглак болгу дег чаңгыс чүве—хөл хыыргыыжы. Имир дүшпээнде четтигер дээш ийи кижи хыыргыышты кезип турда, коргунчуг шуурган келир. Сиген чадырны хендир-биле өртеп тургаш кылып алгаш, аңаа дүн чарып алырлар.

Бойдустуң халавының мурнунга кижиниң туруштуун мыя бо кадр безин аажок тода чугаалап турар. Дерсу аңчы кижи болгаш кайгамчык исчи. Ол кижиниң изинден ооң харын безин чугаалап болур. Аң, куштарның изи, үнү-биле ол бойдустуң «дылын» чугаалап берип чоруур.

Арсеньевтиң отряды шапкын хемни сал кожуп алгаш кежип турар. Дүрген агым салды эрикче чоокшулатпайн ужарже аппар чыдар. Дерсу бодунуң тынын артынга каггаш, Арсеньевке сагыш човап дүвүреп эгелээр. «Капитан, шура!» деп ол командылаар. Эптиг үе келирге ол Арсеньевти шуут-ла салдан дүжүр илиптер. Дерсу ам боду айыылда. Ийи-үш минута болза, сал ужарже шымнып кирер. Ол суг ортузунда төжекти көрүп каар. Сал ооң чаны-биле эртип чыдырда, Дерсу сугже шураааш төжектен кужактаныптар. Эрикте улус ооң ыңай чүнү канчаар аайын тыппайн алаң кайгап турда, Дерсу эрикте ыяшты менче углай ужуруңар деп хол чайып имнээр. Казактар ооң айыткан ыяжын баг курлар улааш, ооң-биле баглааш, олче углай ужуруптар. Дерсу ол ыяштан туттунупкаш үнүп келир...

Тайга-биле таныш алыс аңчы кижиге Дерсунуң ролюн ойнаары ындыг кончуг берге эвес деп кижи баштай бодаар. Херек кырында ол ындыг эвес. Экранга көрүкчүлерниң сеткил-сагыжынга чедир хуулуп билири тоң берге.

«Чаңгыс кадрны безин кино шөлүнге он хүн репетициялап турдувус. Соломин келбээнде чааскаан репетициялап турумда чүү-даа үнмейн турган. Алыс дуржулгалыг кижи келген соонда, кино шөлүнге мээң арным чазылдыр, оюнум шуудадыр чеде берген» деп, Максим Монгужукович чугаалады. Оон ыңай ол япон режиссерниң болуушкун бүрүзүн саазын тудуп алгаш, аңаа сомнай чуруй каап көргүзүп айтырыын онзалап демдегледи.

Кинонуң ийиги сериязының финалында Дерсу Узала Хабаровскиде Арсеньевтиң бажыңында. Ол столга олуруп чаңчыкпаан болгаш шала кырышга маспактанып олура чемненир. Ооң дөспес сеткил-сагыжы таңды кырында, хостуг шөлээн делгемнерде. «Капитан, даглардыва мени ыдып көр. Мээңии хоорайга чурттап шыдавас-тыр. Ыяшты садар, сугну садар, ыяш кезерге улус хоруур. Мээңии маңаа олурарга чалгыны чок өдүрек-биле дөмей-дир. Хааржакка канчап улус чурттаар — деп, ол сыык дылы-биле хыйланыр.

Максим Мунзук Дерсунуң кижизэг чоруун, ажык сеткилин, өөрүшкү-маңнайын, муңгаралын дыка чедимчелиг ойнаан. Соломинниң оюну база Мунзук-биле үннежип турар.

Делегейниң IX кинофестивалынга бо кинога алдын шаңналды тывысканы таварылга эвес. Тыва артистиң оюнунуң дээди шынары аңаа илереэн.

К. ЧЕРЛИК-ООЛ.

Литвада бичии Моседис дээр хоорайда эмчи Вацловас Интас дошталышкын үезинден бээр артып калган инек-даштарны каш чыл дургузунда бодунуң бажыңының чанынче дажыглап, кожууруп келген. Ынчангаш геология талазы-биле эзээн каш муң даштарны ол чыып алган. Оларның аразында Памирден, Тянь-Шаньдан, Алтайдан, Кавказтан үнүүтерни тарып олурткулап алган.

Ынчангаш ол хоорайның чурттакчылары болза, даш ээрге, ыяштар, хемнер, хөлдер, чадаң ыяштар, шыназы-биле бир домей Бойдус деп атты эдилеп турар-дыр дээрзин көре бергилээн.

Ол эдептиг садты көөр дээш, ырак-узакта черлерден ол хоорайже кижилер кээп тургулаар. Аңаа келген кижилер бодаларынга солун угаазылалды болунга немеп турар.

ЧУРУКТА: эмчиниң ол садынга беш муң ажыг даштарны чыгган. Моседис хоорайга барган кижилер ол чараш садтың чараш чурумалдарын көрүп, ам боттарының хөңүнгүп ап турарлар. Ол садтың бир булуңун бойдус эмчи Интастың силер көрүп тур сирер.

ПМА.

кинотеатрларда

НОЯБРЬ 8-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: **Киночыындары** 11.50, **«Проша тажы»** 13.30, 15.20 (хроника залынга), **«Үш шак доктаашкын»** 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.10, 18.10, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Маугли»** 11.00, 14.00, **«Космиктиг улуг аян-чорук»** 9.30, 12.30, 15.30, **«Даң хаяазы мында ыржым»** (2 сериялыг) 17.00, 20.20 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Ужу-кыдыы чок фронт»** (2 сериялыг) 10.00, 13.20, 16.35, 19.50 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Пан Таунуң кайгамчык чүүлдери»** 9.30, 11.20, **«Вий»** 15.00, 18.40, **«Агаар көвүрүү»** 13.10, 16.50, 20.30 шактарда.

НОЯБРЬ 9-ТА

«НАЙЫРАЛ»: **Киночыындары** 11.50, **«Проша тажы»** 13.30, 15.20, **«Үш шак доктаашкын»** 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 20.40 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Маугли»** 11.00, 14.00, **«Космиктиг улуг аян-чорук»** 9.30, 12.30, 15.30, **«Соңгу ие»** 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Ужу-кыдыы чок фронт»** (1-ги, 2-ги сериялары) 10.00, 13.20, 16.35, 19.50 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Ол хире бедик даглар»** 10.00, 11.50, **«Вий»** 13.40, 15.30, **«Парижке оорлаашкын»** (1-ги, 2-ги сериялары) 17.20, 20.00 шактарда.

НОЯБРЬ 10-ДА

«НАЙЫРАЛ»: **«Чазар эргези чок»** 9.40, 11.30, 13.20, 15.10, 17.00, 18.50, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Маугли»** 9.40, 15.20, **«Кижи — амфибия»** 11.10, 16.50, **«Үш шак доктаашкын»** 13.00, 18.40, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Шынаа»** 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Космиктиг улуг аян-чорук»** 15.00, **«Ужу-кыдыы чок фронт»** (1-ги, 2-ги сериялары) 17.00, 20.00 шактарда.

ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

Ноябрьның 8-те

В. ШУКШИННИҢ

«ОПТУГ КИЖИЛЕР»

деп шииzи болур

Ноябрьның 9-та

ЛОПЕ ДЕ ВЕГАНЫҢ

«ТАНЦЫ БАШКЫЗЫ»

деп шиизи болур.

Шиилерниң эгелээри—7 шак 30 минутада.

Коллективтиг чагыгларны хүлээп ап турар. Касса эртенгиниң 10 шакта ажылдап эгелээр. Телефон № 28-29.

ДИРЕКЦИЯ.

Телевидение

НОЯБРЬ 8-ТЕ

МОСКВАДАН

8.53—Дамчыдылгалар программазы.
9.00—Медээлер.
9.10—**«Россияның кол кудумчузу»**. Хөй сериялыг өңнүг документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 10-гу сериязы —**«Кадагалаар болгаш байыдар»**.
9.50—Өңнүг мультфильмнер программазы: **«Орус оюннар»**, **«Касенька биле Басенька циркте»**.
10.15—**«Эртенги почта»**. Музыкалыг өңнүг программа.
10.45—10.55—Чапсар.
10.55—**«Чаш назынның сөөлгү чайы»**. Хөй сериялыг уран-чечен өңнүг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 2-ги сериязы.
12.05—**«Кадыкшыл»**. Өңнүг.
12.35—**«Уругларга аңчыгаштар дугайында»**. Өңнүг.
13.05—**«Уран гимнастиканың мастерлери»**. Өңнүг.
13.55—**«Бар-даа болза, бүзүренчиг эвес»**. Өңнүг.
14.55—**«Кады ажылдажылга»**. Өңнүг тележурнал. Дамчыдылганы политиктиг тайылбырлакчы А. Каверзнев эрттирер.
15.25—Музыка уран чүүлүнүң талазы-биле 1975 чылдың ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының лауреаттары.
16.10—**«Эң изиг ай»**. Уран-чечен өңнүг фильм. 1-ги сериязы.
17.20—17.30—Чапсар.
17.30—**Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 58 чыл оюнга тураскааткан шериг парадының болгаш ажылчы чоннуң байырлыг чыскаалының дугайында** репортаж. Өңнүг.
19.00—**«Театр ужуражылгалары»**. Дамчыдылганы ССРЭ-ниң улустуң артистери К. Лавров, В. Артмане олар эрттирер. Өңнүг.
21.00—Концерт. Өңнүг.
21.15—21.25—Чапсар.
21.25—**«Москвачы»**. Телеклуб. Өңнүг.
23.00—00.45—ССРЭ-ниң футбол чемпионады. **«Динамо»** (Киев) — **«Спартак»** (Москва). Киевтен өңнүг дамчыдылга.

НОЯБРЬ 9-ТА

МОСКВАДАН

8.53—Дамчыдылгалар программазы.
9.00—Медээлер.
9.10—**«Бурунгаар, оолдар!»**. Өңнүг.
10.10—ССРЭ-ниң футбол чемпионады. **«Динамо»** (Киев) — **«Спартак»** (Москва). 2-ги үези. Киевтен өңнүг дамчыдылга.
10.45—10.55—Чапсар.
10.55—**«Чаш назынның сөөлгү чайы»**. Хөй сериялыг уран-чечен өңнүг фильмниң баштайгы көргүзүлгези. 3-кү сериязы.
12.00—**«Совет Эвилелинге бараан боор тур мен!»**.
13.00—Өңнүг мультфильмнер программазы: **«Футбол сылдыстары»**, **«Дедир-даван болгаш чараш-чечен»**.
13.30—**«Музыкалыг киоск»**. Өңнүг.
14.00—**«13 сандай»**. Хензиг көргүзүглер телетеатры. Өңнүг.
15.00—**«Кижи, Чер, Октаргай»**. Өңнүг.
15.30—Литература, уран чүүл болгаш архитектура талазы-биле 1975 чылдың ССРЭ-ниң Күрүне шаңналдарының лауреаттары. Өңнүг.
16.15—**«Эң изиг ай»**. Уран-чечен өңнүг фильм. 2-ги сериязы.
17.20—17.30—Чапсар.
17.30—**«Үе»**. Информастыг программа.
18.00—**«Останкинода байырлыг кежээ»**. Өңнүг.
20.00—**«Россияның кол кудумчузу»**. Хөй сериялыг өңнүг документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүлгези. 10-гу серия — **«Кадагалаар болгаш байыдар»**.
20.40—**«Москва»**. Кинотайылбырлал.
20.50—21.00—Чапсар.
21.00—ССРЭ-ниң футбол чемпионады. **«Шахтер»** (Донецк) — **«Арарат»** (Ереван). Донецкиден дамчыдылга. Чапсарда—Медээлер.
22.45—**«Совет Эвилели — даштыкы аалчыларның көргени-биле»**. Өңнүг.
23.00—23.30—**«Үе»**. Информастыг программа.

НОЯБРЬ 10-ДА

МОСКВАДАН

9.00—Медээлер.
9.10—**«Бөмбүрзектиң чалыылары»**.
10.10—С. Прокофьев —**«Чедиги симфония»**. Кинематографияның Күрүнениң симфония оркестри күүседир. Өңнүг.
10.45—Киножурнал.
10.55—**«Авамның школазы»**.
11.25—**«Поэзия»**. Аветик Исаакян.
12.00—**«Уран холдар»**. Өңнүг.
12.30—**«Дүн-даа, хүн-даа дивес»**. Кинопрограмма. Чогаалчы А. Адамов эрттирер.
13.40—**«Хөглүг үннер»**. Өңнүг.
13.55—**«Бөгүн — Совет милицияның хүнү»**.
14.10—**Алишер Навои»**. Уран-чечен фильм.
15.50—**«СЭКП-ниң XXV съездизинге уткуштур»**. Латви ССР-ниң ажылчыннарының социалистиг чарыжы. Дамчыдылгага Латвияның Компартиязының бирги секретары А. Э. Воос киржир.
16.35—ССРЭ-ниң футбол чемпионады. **«Шахтер»** (Донецк) — **«Арарат»** (Ереван). 2-ги үези. Донецкиден дамчыдылга.
17.20—Киножурнал.
17.30—**«Үе»**. Информастыг программа.

КЫЗЫЛДАН

18.00—Телефильм.
18.10—Телемедээлер.

МОСКВАДАН

18.25—**«Алишер Навои»**. Уран-чечен фильм.
20.00—Медээлер.

КЫЗЫЛДАН

20.15—**«Кижи болгаш хоойлу»**. Дамчыдылга.
20.45—Телемедээлер.
20.55—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

21.00—**«Бөгүн — Совет милицияның хүнү»**.
21.20—Киножурнал.
21.30—**«Хээлер»**. Өңнүг.
22.00—**«Бөмбүрзектиң чалыылары»**.
23.00—23.30—**«Үе»**. Информастыг программа.

Солуннуң дараазында дугаары ноябрь 11-де үнер.

Редакторнуң оралакчызы М. Н. СМИРНОВА.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ·
Индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 31-75, харыысалгалыг секретарьның 23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 20-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, корректорларның 27-41, бухгалтерияның 50-22, солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16026. ЧАГЫГ № 3401.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00985.